

Bygga och bevara?

- en studie av hanteringen av biologisk mångfald inom planeringsprocessen för detaljplanen norra Bäcklösa i Uppsala

Annika Danielson
Avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet, Uppsala 2014

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelning för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet

EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp

Nivå: Avancerad A2E

© 2014 Annika Danielson, e-post: annika.danielson@hotmail.com

Titel på svenska: Bygga och bevara? - en studie av hanteringen av biologisk mångfald

inom planeringsprocessen för detaljplanen norra Bäcklösa i Uppsala

Title in English: Building and preserving? - a study of the handling of biodiversity in the

planning process of the detail plan northern Bäcklösa in Uppsala

Handledare: Ann Åkerskog, institutionen för stad och land

Examinator: Madeleine Granvik, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Antoinette Wärnbäck, institutionen för stad och land

Omslagsbild: illustration av White arkitekter

Upphovsrätt: Samtliga bilder, foton, illustrationer och kartor i examensarbetet publiceras

med tillstånd från upphovsman. Bilder, foton, illustrationer och kartor utan angiven

upphovsman är skapade av författaren.

Originalformat: A4

Nyckelord: biologisk mångfald, stadsplanering, detaljplanering, norra Bäcklösa,

exploatering, bevarande.

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>

Tack !

Jag vill tacka alla de personer som på olika vis hjälpt mig under arbetets gång. Framförallt vill jag tacka mina handledare, Ann Åkerskog vid institutionen för stad och land vid SLU i Uppsala, för givande diskussioner, goda råd och noggranna kommentarer, samt Mattias Iwarsson vid CMB i Uppsala för stort engagemang och intressanta fakta och guidningar i planområdet.

Jag skulle även vilja tacka de personer som ställt upp för att intervjuas och svara på mina kluriga frågor; Sofie Andersson Rosell, Mia Agvald-Jägborn, Hans-Georg Wallentinus och Albert Koistinen.

Sammanfattning

Våra städer växer snabbt vilket medför ett stort bostadsbehov. Samtidigt anser många att vi har både en skyldighet och önskan att bevara naturområden och biologisk mångfald i och kring våra städer. I detta arbete belyses förhållandet mellan dessa två intressen och reflektionen kring hur långt bevarandet av arter ska gå där det till och med kan förhindra att bostäder byggs. Till vilket pris ska vi bevara den biologiska mångfalden och till vilket pris ska vi offra den? Syftet med detta arbete har varit att undersöka och utreda hur man i planeringsprocessen för detaljplanen norra Bäcklösa i Uppsala hanterar biologisk mångfald. Arbetets syfte var även att belysa hur diskussionen kring detta förs mellan olika involverade aktörer i projektet och förtydliga hur prioriteringar i frågan ser ut. Detta syfte ledde fram till två frågeställningar som genomgående fungerat som utgångspunkt i denna uppsats. Som en ingång till arbetet studerades litteratur främst inom ämnena biologisk mångfald, planeringsprocessen för bostäder, diskussionen kring sammanvägningen av dessa intressen, samt om området och detaljplanen norra Bäcklösa. Platsbesök genomfördes även i syfte att få en djupare förståelse för området. För att undersöka hur biologisk mångfald hanterats i planeringsprocessen genomfördes en granskning av de relevanta dokumenten planbeskrivning, plankarta och miljökonsekvensbeskrivning (MKB), utifrån en egen utformad granskningsmall. De främsta slutsatser jag kunde dra från detta resultat är att biologisk mångfald hanterats relativt utförligt men dock mycket fokuserat på specifika arter eller platser och ett mer omfattande landskapsperspektiv är näst intill obefintligt. För att undersöka hur olika aktörer ser på biologisk mångfald i förhållande till bostadsbyggande genomfördes även fyra intervjuer med personer som

är involverade i planeringen av norra Bäcklösa. Intressanta slutsatser jag fann genom denna metod var att samtliga personer anser att biologisk mångfald getts stort utrymme i processen. Intervjupersonernas svar skilde sig dock åt gällande synen på biologisk mångfald inom dagens stadsplanering.

Viktiga slutsatser och lärdomar jag bär med mig från detta arbete är att en vilja finns för att på bästa sätt uppnå både ett bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald samt ett bra bostadsbyggande. Jag har även insett att mycket av arbetet styrs av lagstiftning och resurser, i form av pengar och tid. Ett viktigt diskussionsämne i uppsatsen är den problematik det medför att enskilda bostadsprojekt liksom naturskyddsområden ses som isolerade öar där man inom respektive planeringsprocess endast ser det som är inom dess gränser. Jag anser därmed att ett övergripande landskapsperspektiv är nödvändigt för att förstå hur även enskilda bostadsprojekt påverkar större biologiska samband.

Summary

Our cities are growing rapidly which means a great need for new housing. Uppsala is an example of a fast growing Swedish city. At the same time many believe that we as humans have a great responsibility as well as a wish to protect natural areas and parks and its biodiversity in and around our cities. This, both for our own sake because of the ecosystem services nature provides us and for nature's own sake. In this work the ratio between the two interests, protecting and carefully use nature and biodiversity and building new housing, is illustrated. The work also reflects on how far the conservation of species can be allowed where it may even prevent building new homes. As a contrast the work also reflects on how far the building of new houses can go before the pressure and threat on animals and plants becomes too great. At what price should we conserve the biodiversity and at what price should we sacrifice it?

The purpose of this work has been to examine and investigate how biodiversity is handled in the planning process of the housing project norra Bäcklösa in Uppsala, where buildings are planned in an old park and just close to a natural conservation area (Nature 2000). The purpose has also been to investigate how actors involved in the planning process look at the discussion of protecting nature and exploit land for new housing, as well as to illustrate the priorities in the project. The purpose has led to two questions which served as the starting point of this work and the goal has been to answer them. The questions are formulated as follows *How is biodiversity handled in the planning process for building new housing in Uppsala, with the detail plan norra Bäcklösa as a case study?* and *How are the different actors involved in the planning process look at the relationship between biodi-*

versity conservation and development of land for new housing?

In order to answer the questions and achieve the purpose of the work, I have studied literature mainly in the subjects of biodiversity and the planning process for building new housing. I have also studied the ongoing discussion of these two interests. Concerning the literature about biodiversity, the focus have been on describing the concept, its values, the treats on biodiversity and the work being done in Sweden in order to preserve nature. The concept biodiversity can according to Bernes (2011, pp. 9-11) be described as the diversity of species that characterizes all life on earth. Bernes describes that the values of biodiversity can be divided into three categories. First the aesthetical which means the part that satisfies us humans with beautiful natural experiences. Second the ethical values which stand for the nature's own inherent existence value. At last we have the ecosystem services which mean the resources nature provides us humans, which for example is food and building materials. Some of the threats against biodiversity in city near natural areas that was found in the literature are changes in land use, over-exploitation and fragmentation (Ebenhard 2008). A lot is being done today in order to preserve and sustainably use the biodiversity. Both internationally and in Sweden the work is based on the internationally Convention on Biological Diversity which was founded in 1993 (Convention on Biological Diversity 1993). In Sweden this environmental work is preformed through the 16 environmental goals where one is especially focused on biodiversity. It is important to mention that the convention and the environmental goal for biodiversity cover both wild and cultivated diversity of animals and plants.

The main findings from the literature on the planning process for building new housing covers the law and regulations steering the process, the meaning of detail planning in Swedish municipalities, as well as the meaning of Environmental Impact Assessment (EIA) and planning in relation to natural conservation areas. When building new housing the detail plan is the steering document through which the municipality investigates if the land is suitable for buildings or not (Boverket 2012a). The detail plan itself must then relate to the municipality's master plan in which the use and development of land and water is explained. Concerning EIA the municipality is required to produce this document if it is possible that the housing project could have significant environmental effects. According to Michanek and Westerberg (2012, pp. 185-198) the most important function of an EIA is to constitute a basis for decision.

So, what are the thoughts regarding preserving nature and biodiversity in relation to building new housing? The answer is that they differ. Some would say that a rich country like Sweden should have all the resources possible to preserve all species of animals and plants, while others believe that the preserving of species has already gone too far and cannot be allowed to prevent the expansion of a city with infrastructure and buildings (Johansson 2005, pp. 7-19).

In order to get an understanding of the project area norra Bäcklösa and the previous and ongoing planning process, literature on the area were studied and site visits were performed. Norra Bäcklösa is situated about 5 kilometers south west of Uppsala city center and mainly consists of a genetic garden founded in the 1930s. The area borders to the Natural 2000 area Bäcklösa which is protected due to its valuable and

rare habitats and species. The planning process has been long and many changes have been done before ending up with the current proposal, which not necessary is the final one. Uppsala municipality have received many opinions during the process where the majority mentions that the exploitation is too high and too much of the garden will be lost. The municipality has listened and in the current proposal more land has been saved for the garden. The project means a development of about 550 new housing.

To investigate how biodiversity is handled in the project a study of the relevant planning documents plan description, plan map and the EIA was performed based on a self-designed questionnaire. One main conclusion I could draw was that biodiversity is handled relatively thoroughly in the documents. Although the main focus are specific species or locations in the area while an overall landscape perspective and relations between natural areas and locations is virtually non-existent. Another interesting conclusion was how the buildings are motivated in the text where other nearby projects are used to justify this one. In order to investigate how actors involved in the planning process look at the relationship between biodiversity conservation and development of land for new housing four interviews were conducted with persons involved in the planning of norra Bäcklösa. The same questions were asked for all interviews dealing with both biodiversity for the project and a broader discussion about preserving and exploiting. Interesting conclusions I could draw from this method was that all actors believe that nature and biodiversity have been an important topic throughout the planning discussions. Although, the opinions differed regarding the perception of biodiversity in today's

urban planning where some think it gets a great focus while others think the opposite way.

Important and interesting knowledge I carry with me from this work is that a strong will exists to both achieve conservation and sustainable use of biodiversity and city close nature, as well as a good housing development. Although, I have learned that even though planners would like to cover and investigate more and have a broader perspective before building it is usually difficult because of the governing law and lack of money, resources and time. An important topic for discussion in this work is the problems it causes when single building projects or natural conservation areas are looked upon as isolated islands where everything outside its borders are forgotten. I therefore believe that an overall landscape perspective as well as a long time perspective is important in order to understand how even small development projects affect large biological relations and also to be able to know when buildings shall have priority over natural values.

Innehåll

Inledning	9	En gammal trädgård i ett historiskt landskap	33
Arbetets utgångspunkt, struktur och tillvägagångssätt	10	Området idag och dess användning	34
Problemformulering	10	Genetiska trädgården	35
Syfte och mål	10	Natura 2000-området Bäcklösa	36
Frågeställningar	10	Norra Bäcklösa - planer för framtiden	38
Avgränsningar	11	Ett område under utveckling	39
Arbetsgång och metod	12	Aktuella plandokument	40
Biologisk mångfald och bostadsplanering	16	En lång process med många ändringar	40
Biologisk mångfald	16	Plankarta under samråd/plankarta under granskning	42
Vad är egentligen biologisk mångfald?	16	Debatterat om norra Bäcklösa	43
Den biologiska mångfaldens värden	17	Sammanfattning - fallstudie norra Bäcklösa	44
Hoten mot den biologiska mångfalden	18	Granskning av plandokument	45
Arbetet för mångfaldens förlevande	20	Granskade dokument	45
Planeringsprocessen för bostäder	23	Analys - granskning av plandokument	54
Översiktsplan och detaljplan styr byggandet	23	Intervjuer	55
Från idé till antagen detaljplan	24	Intervjupersoner	55
Vad innebär miljöbedömning och MKB?	25	Analys - intervjuer	63
Tankarna går isär kring byggande och bevarande	27	Diskussion	64
Sammanfattning - biologisk mångfald och bostadsplanering	28	Metoddiskussion	64
Fallstudie - norra Bäcklösa i Uppsala	29	Resultatdiskussion	65
Omgivet av både stad och land	30	Till sist	68
Natur och bebyggelse i förändring	31	Källor	70
		Bilder, illustrationer och kartor	75

Inledning

Våra städer växer och inflyttningstakten är hög. Detta innebär ett stort behov av nya bostäder, liksom infrastruktur, service och handel. Att tillgodose detta behov är otroligt viktigt men innebär ofta att något annat går förlorat. Idag kan utveckling av nya bostäder innebära att delar eller hela stadsnära grönområden, som odlade parker eller vilda naturområden, måste offras. Parker och naturområden som utgör viktiga livsmiljöer för olika växt- och djurarter och vilkas habitat och spridningsmöjligheter därmed begränsas och i vissa fall till och med leder till att arter i området helt dör ut på grund av den störning och fragmentering utvecklingen kan innebära (Ebenhard 2008). Men ska bevarandet av arter förhindra att bostäder byggs? Till vilket pris ska vi bevara den biologiska mångfalden och till vilket pris ska vi offra den?

I detta arbete belyses hur hanteringen av biologisk mångfald ser ut inom planeringsprocessen för byggande av nya bostäder och hur olika involverade aktörer ser på diskussionen kring byggande och bevarande. I arbetet lyfts även de problem och svårigheter en prioritering mellan de två intressena kan innebära. I arbetet används det planerade bostadsområdet norra Bäcklösa i Uppsala som fallstudie, där det finns planer

på att exploatera mark för nya bostäder i en cirka 75 år gammal park i anslutning till ett Natura 2000-område. *Exploatera* definieras i detta arbete som utnyttjandet av en resurs och i detta fall där resursen tidigare obebyggd mark bebyggs (TB Exploatering u.å.). I arbetet görs en granskning av projektets styrande dokument planbeskrivning och plankarta, samt miljökonsekvensbeskrivning (MKB) med syftet att studera hur biologisk mångfald hanteras. För att belysa hur olika involverade aktörer ser på hanteringen av biologisk mångfald i planeringsprocessen för norra Bäcklösa och på förhållandet mellan byggande och bevarande i ett större perspektiv, genomförs även fyra intervjuer. Med *aktör* menas här de yrkespersoner som aktivt är delaktiga i planeringsprocessen och påverkat projektet. Aktörer innefattar därmed inte privatpersoner i detta arbete.

Jag vill genom detta arbetet visa på vikten och behovet av både ett bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och av nya bostäder, samt att lyfta problematiken som kan uppstå när dessa delvis motstående intressen måste samordnas.

Arbetets utgångspunkt, struktur och tillvägagångssätt

Nedan presenteras arbetets utgångspunkt bestående av problemformulering, syfte och mål, frågeställningar samt hur arbetet avgränsats tematiskt och geografiskt. Här redogörs även för det tillvägagångssätt och de metoder jag valt att använda.

PROBLEMFORMULERING

Den huvudsakliga problematik som undersöks är den prioritering som på ett eller annat sätt kan behöva genomföras mellan bevarande av biologisk mångfald och utveckling av nya bostäder. ”Problemrymden” är förhållandet mellan människa och natur och problematiken som kan uppstå när en expanderande stad ska möta och förhålla sig till natur med både vild och odlad biologisk mångfald, där jag anser att ett förtydligande är nödvändigt för hur biologisk mångfald hanteras inom planeringsprocessen för bostäder och hur diskussionen förs mellan olika involverade aktörer.

Detta arbete är angeläget idag då majoriteten av Sveriges städer växer vilket innebär ett stort bostadsbehov, inte minst i Uppsala (Uppsala kommun 2010). Då detta behov måste mötas kan det innebära ett hot mot värdefulla park eller naturområdets fortlevnad. Parker, naturområden och ekosystem med en biologisk mångfald som vi är starkt beroende av och som tillhandahåller resurser, liksom ett viktigt estetiskt och etiskt värde för människor (Bernes 2011, ss. 9-11).

Underliggande problem som hanteras i arbetet är hur en bortprioritering av biologiska värden på en plats möjligen kan leda till en framtida förlust av biologisk mångfald i ett större sammanhang. På samma vis kan en bortprioritering av byggnation av nya bostäder, i syfte att t.ex. bevara en rödlistad art, ha en negativ påverkan på stadens bostadsutveckling.

SYFTE OCH MÅL

Syftet med detta arbete är att undersöka hur man i planeingsprocessen för detaljplaneprojektet norra Bäcklösa i Uppsala hanterar biologisk mångfald. Arbetets syfte är även att belysa hur diskussionen kring detta förs mellan olika involverade aktörer i processen och förtydliga hur prioriteringar i frågan ser ut.

Målet med mitt arbete är att belysa vikten och behovet av både ett bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och av nya bostäder, samt att lyfta problematiken som kan uppstå när dessa intressen måste samordnas. Det är därmed även betydelsefullt att visa på hur diskussionen mellan olika aktörer i planeringsprocessen förs med målet att möjligen underlätta i framtida dialoger mellan intressenter. Uppsatsen riktar sig till landskapsarkitekter, planerare, andra involverade aktörer i planprocessen, politiker och beslutsfattare, samt övriga med intresse och anknytning till ämnet.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Arbetet ramas in av två huvudsakliga frågeställningar, vilka arbetet syftar till att undersöka och besvara:

Hur hanteras biologisk mångfald inom planeringsprocessen för bostäder i Uppsala, med detaljplanen norra Bäcklösa som fallstudie?

Hur ser olika involverade aktörer i planeringsprocessen på förhållandet mellan bevarande av biologisk mångfald och exploatering av mark för nya bostäder?

Genom att besvara dessa frågeställningar, behandlas den problemformulering och det syfte som avses med arbetet.

AVGRÄNSNINGAR

I arbetet studerades hanteringen av biologisk mångfald inom planeringsprocessen för bostäder, vilket avgränsades till att behandla vild och odlad mångfald i stadsnära park- och naturområden. Anledningen till denna avgränsning är att i och med att våra städer växer kan detta innebära att park- och naturområden i och omkring våra städer exploateras med nya bostäder. Hur dessa två intressen hanteras är något jag anser är viktigt att belysa och jag upplever att ämnet är aktuellt i dagens stadsplanering. Studierna av planeringsprocessen avgränsades till att behandla svenska lagar och riktlinjer och kommunal planering med fokus på detaljplanering.

I arbetet genomfördes inläsning av litteratur, platsbesök, granskning av plandokument samt intervjuer med fyra personer. Utifrån mina avgränsningar studerades litteratur inom ämnena *biologisk mångfald*, *planeringsprocessen i Sverige* och *diskussionen kring byggande och bevarande inom svensk stadsplanering*.

Arbetet avgränsades till att studera hanteringen av biologisk mångfald inom detaljplaneprojektet norra Bäcklösa i Uppsala. Anledningen till att denna detaljplan valdes som fallstudie för arbetet var att planområdet ansågs mycket intressant för en undersökning kring just biologisk mångfald. Detta då det till stora delar består av en art- och sortrik genetisk trädgård med en stor odlad mångfald och samtidigt angränsar till ett Natura 2000-område innehållande en viktig vild mångfald. Jag ansåg att denna varierade mångfald tillsammans med planområdets stadsnära läge i ett större utvecklingsområde var spännande och aktuellt i perspektivet av förhållandet mellan bevarande och exploatering. Detaljplaneprocessen är även pågående vilket var positivt då arbetets aktualitet blev mycket stark.

För att studera hanteringen av biologisk mångfald inom projektet genomfördes en granskning av aktuella plandokument. De dokument som valdes ut var planbeskrivning, plankarta och miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Anledningen till att dessa valdes var att planbeskrivningen tillsammans med plankartan är de juridiskt bindande dokumenten när en detaljplan vinner laga kraft och här styrs hur mycket, var och vad som får byggas inom planområdet. Planens MKB granskades då denna i huvudsak behandlar just natur och biologisk mångfald, vilket granskningen avsåg att studera.

För att besvara arbetets frågeställningar genomfördes även semi-strukturerade intervjuer med fyra involverade aktörer i planeringsprocessen för norra Bäcklösa. De som intervjuades var planhandläggare vid Uppsala kommun, som är ansvarig för detaljplanen norra Bäcklösa, naturvårdshandläggare vid Uppsala kommun som varit involverad kring projektets naturfrågor från kommunens sida, konsulten som författat planens MKB, samt den ansvarige exploatören som har en viktig roll som drivande av bebyggelse i området. Personerna valdes i syfte att belysa olika sidor av diskussionen och då de har en central roll i besluten kring projektets utformning och utveckling. Personerna valdes även utifrån att representera både "natursidan" och "bebyggelsesidan" i diskussionen. Målet var även att genomföra en intervju med den politiker som är ordförande i plan- och byggnadsnämnden i Uppsala, då det är där de avgörande besluten kring bebyggelse tas. Tyvärr ställde inte denna person upp för en intervju.

Resultaten från denna studie sammanställdes sedan och diskuteras i ett större sammanhang och med en framtidsorienterad syn.

ARBETSGÅNG OCH METOD

Arbetet bestod av inläsning av relevant litteratur, vilken valdes ut främst utifrån svenska förhållanden i syfte att så långt som möjligt relatera till arbetets fallstudie. Information om planområdet norra Bäcklösa studerades även för att få en förståelse för området, där platsbesök var en viktig del. För att besvara arbetets frågeställningar genomfördes en granskning av projektets plandokument samt intervjuer med utvalda involverade aktörer i planprocessen. Resultatet från granskning och intervjuer sammanställdes och analyserades sedan. Arbetets metoder, resultat och andra ämnen och funderingar som dykt upp diskuteras sedan i ett avslutande diskussionskapitel där projektet även sätts i ett större sammanhang och med en framtidsorienterad syn.

Inläsning av litteratur

Arbetsgången inleddes med inläsning av litteratur främst inom ämnena *biologisk mångfald*, *planeringsprocessen för bostäder i Sverige*, samt *diskussionen kring byggande och bevarande inom svensk stadsplanering*. Litteraturen som användes bestod dels av tryckta och elektroniska böcker, men även till stor del av vetenskapliga artiklar, tidningsartiklar och forskningsrapporter. De sökfunktioner som främst användes var SLU:s Primo, de svenska universitets- och forskningsbibliotekens söktjänst LIBRIS, Uppsala universitetsbiblioteks söktjänst, Uppsala kommun biblioteks-katalog samt sökmotorn Google. Några av de sökord som användes var *biologisk mångfald*, *biodiversity*, *stadsplanering*, *planprocess* och *biologisk mångfald + stadsplanering*. Utifrån den sökning som genomfördes valde jag bl.a. följande huvudlitteratur *Biologisk mångfald i Sverige* (Bernes 2011), *Planeringens grunder, en översikt* (Nyström 2003), *Den svenska miljörätten* (Michanek

& Westerberg 2012), *Bevara arter - till vilket pris?* (Johansson 2005), samt betydelsefull fakta som hämtats från Boverkets och Naturskyddsföreningens hemsidor.

Fördjupning i fallstudien norra Bäcklösa

När tillräcklig bakgrundskunskap och bredd uppnått inom ämnena, smalnades studierna in på att studera och beskriva planområdet och detaljplanen norra Bäcklösa. För att få en förståelse för området genomfördes platsbesök i planområdet samt i Natura 2000-området Bäcklösa. Övrig information om området, detaljplanen och dess process hämtades främst ur dokument från Länsstyrelsen Uppsala län och Uppsala kommun. För att ytterligare förstå området med förhållandet mellan byggande och bevarande som utgångspunkt, studerades även hur Uppsala och området kring norra Bäcklösa har förändrats, vad det gäller naturområden och bostadsutvecklingar, samt hur framtida exploateringsplaner ser ut.

Granskning av plandokument

För att besvara arbetets frågeställningar genomfördes en granskning av relevanta plandokument för detaljplanen norra Bäcklösa. De plandokument som valdes ut för granskning var planbeskrivning, plankarta och planens MKB. Plankarta och planbeskrivning granskades då dessa är de styrande dokumenten som sedan kommer att bli juridiskt bindande och här styrs hur bebyggelsen får uppföras inom området. Planens MKB granskades då detta dokument hanterar mycket av områdets natur och biologiska mångfald och visar på hur hänsyn tas och hur prioriteringar

ser ut. Granskningen av plandokumenten genomfördes i syfte att studera hanteringen av biologisk mångfald i planeringsprocessen och en egen granskningsmall togs därför fram med utgångspunkt i arbetets bakgrundsinformation och med inspiration från rapporten *Hur behandlas biologisk mångfald i MKB?*, skriven av de Jong, Oscarsson och Lundmark (2004). Anledningen till att jag valde denna rapport som inspiration var att denna behandlar just hanteringen av biologisk mångfald, dock med fördjupning på MKB. Från den granskningsmall som tagits fram av rapportens författare har jag inspirerats av upplägget med ja/nej-frågor samt innehållet av art- och landskapsperspektivet, effekter och konsekvenser samt kompensationsåtgärder och skadeförebyggande åtgärder. Detta då dessa uppgifter ansågs relevanta att efterfråga angående hanteringen av biologisk mångfald. Övriga granskningsfrågor har jag formulerat utifrån litteratur kring biologisk mångfald där dess värden och större sammanhang var något jag ville lyfta. Granskningsfrågorna angående motiveringar och prioriteringar ställdes då detta relaterar till arbetets syfte och ansågs angeläget för att visa på hur hanteringen av biologisk mångfald ser ut inom detaljplaneringen där olika intressen måste vägas mot varandra. Jag valde även att använda en skala för ja/nej-delen av frågorna då mycket av det som efterfrågades kunde hittas i dokumenten, dock inte alltid tydligt och utförligt. Hur denna skala användes presenteras i nästkommande stycke.

Jag ansåg även att det var nödvändigt att för varje ja/nej-fråga komplettera med en beskrivande följdfråga i syfte att visa på vad som tas upp i plandokumentet och hur det beskrivs.

Granskningsmall

På nästkommande sida visas den granskningsmall användes vid granskningen av plandokumentet för detaljplanen norra Bäcklösa. Merparten av granskningsfrågorna är uppdelade i en ja/nej- del och en beskrivande del. För ja/nej-delen användes en skala som visas nedan.

- Tydligt att det som efterfrågas finns i dokumentet.
- Ötydligt att det som efterfrågas finns i dokumentet.

Med *tydligt* menar jag att det som efterfrågas finns som en utförlig beskrivning och redogörelse och med det begrepp som efterfrågas eller något som kan ses som likvärdigt. Med *ötydligt* menas att det som efterfrågas endast nämns, beskrivs mycket kort eller att något som skrivs kan tolkas som ett svar på granskningsfrågan.

Nulägesbeskrivning

Används begreppet biologisk mångfald?	ja	nej
<i>Om nej, vilket begrepp används i huvudsak?</i>		
Hanteras områdets biologiska mångfald (eller liknande begrepp)?	ja	nej
<i>Om ja, vilket område hanteras?</i>		
Hanteras både trädgårdens och Natura 2000-områdets biologiska mångfald?	ja	nej
<i>Om ja, vad beskrivs? Beskrivs de biologiska sambanden mellan dessa områden?</i>		
Hanteras artperspektivet?	ja	nej
<i>Om ja; vad och hur?</i>		
Hanteras ekosystemperspektivet?	ja	nej
<i>Om ja; vad och hur?</i>		
Hanteras landskapsperspektivet och relation till andra grönområden?	ja	nej
<i>Om ja, vad och hur?</i>		
Hanteras värdena; estetiska, etiska och ekosystemtjänster?	ja	nej
<i>Om ja, vad och hur?</i>		

Effekter och konsekvenser

Beskrivs planens effekter och konsekvenser för arter?	ja	nej
<i>Om ja, vad beskrivs?</i>		
Beskrivs planens effekter och konsekvenser för ekosystem och landskap?	ja	nej
<i>Om ja, vad beskrivs?</i>		

Kompensation och skadeförebyggande åtgärder

Beskrivs kompensationsåtgärder för ev. förluster av biologisk mångfald?	ja	nej
<i>Om ja, vad beskrivs?</i>		
Beskrivs skadeförebyggande åtgärder för den biologiska mångfalden?	ja	nej
<i>Om ja, vad beskrivs?</i>		

Motiveringar och prioriteringar

<i>Vilka motiveringar används för planens exploatering?</i>
<i>Framkommer några plats specifika prioriteringar som görs mellan exploatering och bevarande?</i>

Resultatet från granskningen av dokumenten sammanställdes sedan i en avslutande sammanfattning och reflektion.

Intervjuer

Som en del i arbetet genomfördes även fyra kvalitativa och semistrukturerade intervjuer med utvalda aktörer som är involverade i planeringsprocessen. Semistrukturerade intervjuer innebär att samma frågor ställs till samtliga informanter och har öppna svarsmöjligheter (Kvalitativ metod u.å). Denna intervjumetod användes då syftet var att belysa olika aktörers syn på samma diskussion och problematik och det var därför relevant att kunna jämföra de olika personernas svar. Ämnet ansågs även kräva reflekterande och öppna intervjufrågor. Intervjuer genomfördes för att få en förståelse för hur prioriteringar inom projektet gått till och hur olika yrkespersoner ser på diskussionen och förhållandet mellan exploatering av mark för bostäder och bevarande av biologisk mångfald. De personer som intervjuades var Sofie Andersson Rosell, planhandläggare vid Uppsala kommun och ansvarig för detaljplanen norra Bäcklösa, Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare vid Uppsala kommun som varit involverad i detaljplanens naturfrågor, Hans-Georg Wallentinus, konsult vid företaget Conec Konsulterande Ekologer som författat planens MKB, samt Albert Koistinen som representerar den ansvarige exploitören Besqab AB, som har en viktig roll som drivande av bebyggelse i området.

Frågorna formulerades med utgångspunkten att besvara arbetets andra frågeställning och behandlar både planeringsprocessen för den aktuella detaljplanen samt diskussionen kring byggande och bevarande i hela Uppsala och generellt inom dagens stadsplanering.

Följande intervjufrågor användes vid intervjuerna:

- *Kan du beskriva hur du ser på projektet norra Bäcklösa och den planeringsprocessen?*
- *Vad anser du har varit de största framgångarna inom projektet?*
- *Vad anser du har varit de största motgångarna/svårigheterna inom projektet?*
- *Hur skulle du beskriva begreppet biologisk mångfald?*
- *Hur upplever du att diskussionen förts kring områdets biologiska mångfald under planeringsprocessen?*
- *Vad, när det gäller den biologiska mångfalden, anser du har getts störst fokus (t.ex. Natura 2000, Genetiska trädgården, en art)?*
- *Hur upplever du att prioriteringarna har sett ut mellan bebyggelse och biologisk mångfald i projektet (generellt eller platsspecifikt)?*
- *Hur upplever du att man i dagens stadsplanering ser på förhållandet mellan exploatering av mark för bostäder i/i närheten av naturområden och bevarande av biologisk mångfald?*
- *Befolkningen i Uppsala växer vilket leder till ett stort bostadsbehov, samtidigt som vi även har ett behov av och ett ansvar att bevara grönområden och biologisk mångfald, hur anser du vi bör planera för att långsiktigt nå båda dessa mål?*
- *Hur tror du ett framtida Uppsala ser ut; vilka typer av områden/marker kommer att bebyggas och vilka typer av områden/marker kommer att bevaras?*

Resultatet från intervjuerna sammanställdes sedan i en avslutande sammanfattning och reflektion.

Sammanställning av resultat och diskussion

Arbetets resultat från granskning och intervjuer, vilka sammanställts i var sin sammanfattning och reflektion, diskuterades sedan gemensamt i avsnittet "Resultatdiskussion". I det avslutande diskussionskapitlet behandlas även arbetets metoder samt andra intressanta och nya ämnen, frågeställningar och funderingar som väckts under arbetets gång, samt en diskussion om projektet norra Bäcklösa satt i ett större sammanhang och i ett framtidsorienterat perspektiv.

Biologisk mångfald och bostadsplanering

I detta kapitel redogörs för nödvändig bakgrundsinformation kring biologisk mångfald, planeringsprocessen för bostadsbyggande i Sverige, samt den diskussion som förs kring dessa två intressen. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

BIOLOGISK MÅNGFALD

I följande avsnitt beskrivs innebörden av begreppet biologisk mångfald, dess betydelse och värde, hoten mot den biologiska mångfalden och vad som görs idag för att bevara och säkerställa ett hållbart nyttjande av denna. *Hållbart nyttjande* ses i detta arbete som ett nyttjande av resurser med ett långsiktigt synsätt och utan att ekosystemens och miljöns fortlevnad äventyras samt med goda sociala och ekonomiska förhållanden. Mark är den resurs som främst diskuteras,

Vad är egentligen biologisk mångfald?

Enligt Bernes (2011, s. 9) kan den biologiska mångfalden beskrivas som den artrikedom som kännetecknar allt liv på jorden. Vidare skrivs att begreppet biologisk mångfald är relativt ungt och det var inte förrän på 1980-talet som det verkligen fick sitt fäste och blev till en etablerad idé inom naturvård och vetenskap. Begreppets ordentliga genomslag kom dock först 1992 efter att FN:s internationella konvention om bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald antogs i Rio de Janeiro, beskriver Bernes. Inom konventionen definieras biologisk mångfald som följer:

”variationsrikedomen bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem” (Convention on Biological Diversity 1993, art. 2)

Bernes (2011, s. 9) menar att idén om den biologiska mångfalden efter denna konvention har fått en ökad förståelse, både hos beslutsfattare och forskare, liksom hos allmänheten. Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet (2007) beskriver att konventionen inte bara innefattar den vilda naturens mångfald, utan även arter och miljöer med odlade växter och tama djur som används direkt av oss människor.

Beskrivningen om biologisk mångfald som all jordens artrikedom innebär inte bara en variationsrikedom bland arter, utan innefattar även den genetiska variation som finns inom arter, liksom variationen bland alla världens ekosystem (Bernes 2011, ss. 9-10). Författaren redogör vidare för att detta brukar beskrivas som mångfaldens tre nivåer; artnivå, gennivå och ekosystemnivå. Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet (2007) menar att det idag finns absolut störst kunskap inom artnivå medan man vet relativt lite om gen- och ekosystemnivå. Vidare skriver de att för att förstå hur den biologiska mångfalden verkar och hur systemen fungerar är det viktigt att belysa alla delar av mångfalden.

Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet (2007) menar att man vet minst om den genetiska variationen inom arter. I sin rapport hävdar de att det inom gennivå handlar om att förstå hur olika arter genom evolutionen anpassat sig efter de yttre omständigheterna de utsatts för

och hur de överlevt i konkurrens med andra arter.

I motsats till gennivån innebär ekosystemnivån istället beskrivningen och förståelsen av de stora sammanhangen, nämligen hur alla arter är sammanlänkade i komplexa system och tillsammans utgör ekosystemens funktion (Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet 2007). Författarna betonar att en mångfald behövs för att säkerställa ekosystemens sätt att fungera under olika förhållanden, men hur mycket biologisk mångfald som behövs för att skapa ett funktionellt ekosystem är fortfarande oklart. De beskriver att forskning dock har visat att fler arter i ett ekosystem kompletterar varandra och ekosystemet ges större möjlighet att stå emot och återhämta sig efter olika typer av störningar. Detta understöds av Bernes (2011, s. 11) som beskriver att mångfalden fungerar som en slags försäkring, där ett ekosystem med många arter medför en större chans att arter kan överta varandras roller om någon av dem skulle försvinna, samt att fylla nya funktioner då systemet ställs inför andra förutsättningar. Bernes skriver att sådana egenskaper kan vara mycket betydelsefulla vid exempelvis klimatförändringar där arter som tidigare ansetts oviktiga plötsligt fyller en viktig roll i ekosystemets funktion.

”Målet bör alltid vara att bevara hela ekosystem, för hur karismatisk en enskild art än må vara är den bara en representant för tusentals mindre kända men likaledes hotade arter som den lever tillsammans med”.

Edward O. Wilson (Johansson 2000, s. 196)

Ebenman (2007) menar att på grund av arternas komplexa beroende och växelverkan mellan varandra kan utdöendet av en enda art medföra stora förändringar i ett helt ekosystem och leda till att flera andra arter också försvinner. Ebenman beskriver att detta i värsta fall kan leda till att hela ekosystemet förlorar sin funktion och faller sönder.

Den biologiska mångfaldens värden

Kanske för tankarna på biologisk mångfald associationer till tropiska regnskogar och färgsprakande korallrev, till djupa skogar med ett överflöd av växt- och djurarter, till blomsterrika ängar eller till vackra och färgglada parker, säger Bernes (2011, s. 10). Han menar att dessa associationer representerar det estetiska och känslomässiga värdet den biologiska mångfalden har för oss människor. Som källa till både litteratur, konst och musik ligger den även till grund för stora delar av vårt kulturarv. Bernes anser dock att denna variationsrikedom, som ofta är det som uppskattas mest hos människor, många gånger förbises. Han menar att dessa estetiska värden dessutom direkt kan översättas i ett ekonomiskt värde då naturområden och parker med hög biologisk mångfald har stor dragningskraft för turism och friluftsliv.

Den biologiska mångfalden besitter dock ett mycket större värde än endast de estetiska då den tillhandahåller många av de resurser människan behöver för att överleva. All den mat vi äter har sitt ursprung i naturen, liksom andra stora tillgångar som till exempel bränslen, byggmaterial och vattenförsörjning, skriver Bernes (2011, ss. 10-11). Naturvårdsverket (2012a, s. 131) anger att dessa livsnödvändiga funktioner och resurser hos ekosystemen kallas ekosystemtjänster och att i

städer är generellt sett de kulturella ekosystemtjänsterna, som naturens symboliska värde och möjligheten till rekreation och friluftsliv, starkare än de försörjande. Den biologiska mångfaldens tillhandahållande av ekosystemtjänster är dock inget vi kan ta för givet. Schultz och Moberg (2010) återger att i en forskningsstudie av FN, Millennium Ecosystem Assessment, anges att så mycket som 60 procent av jordens ekosystemtjänster har använts ohållbart eller helt förstörts.

”Människor tycker det är viktigt att skydda den biologiska mångfalden i närmiljön. Tre viktiga skäl är respekt för naturen, människans välbefinnande och människans överlevnad”. (Johansson 2005, s. 95)

Att upprätthålla en biologisk mångfald är även en fråga om etik och mångfalden beskrivs därför ha ett etiskt värde (Bernes 2011, ss. 10-11). Detta innebär att många människor känner ett ansvar och är villiga att engagera sig med både pengar och tid för att säkra en arts överlevnad, trots att denna kanske inte förser oss med någon direkt resurs eller utgör en viktig roll i ett ekosystem. Bernes menar att människan vill bevara arter för sitt eget välbefinnandes skull så att vi kan njuta av att få se dem naturen och för att vi anser att de har ett värde i sig själva, ett inneboende existensvärde. Bernes menar att mångfaldens etiska värde är svårt att mäta och prioriteras därför ofta lägre i vårt ekonomiska och kulturella samhälle, trots att det kan vara just det etiska som är grunden i vår vilja att bevara ett rikt växt- och djurliv.

Hoten mot den biologiska mångfalden

Naturvårdsverket (2013c) menar att tillsammans med klimatfrågan så är förlusten av biologisk mångfald mänsklighetens största hot. Bernes (2011, ss. 16-21) skriver att under de senaste århundradena har människans framfart, främst i och omkring våra städer, lett till att allt fler växter och djur börjar försvinna och utrotning kan ha blivit en daglig företeelse.

Överexploatering och fragmentering hotar stadsnära grönområden

Ur ett globalt perspektiv kan hoten mot den biologiska mångfalden delas upp i tre huvudkategorier; biotopförstörelse, överexploatering och införsel av främmande arter och genotyper (Ebenhard 2008). Till biotopförstörelse hör förändrad markanvändning, liksom den fragmentering detta ofta leder till. Till överexploatering hör all den avverkning, insamling och fångst som floran och faunan utsätts för. Ebenhard anser att de hot man talar om beror mycket på ur vilket perspektiv man studerar förlusten, det vill säga huruvida man talar om förlust av växt- eller djurarter, deras livsmiljöer eller deras genetiska variation.

Naturvårdsverket (2014a) anger att i Sverige har drygt 200 arter försvunnit sedan mitten av 1800-talet. De menar att dessa arters försvinnande dock endast har haft en begränsad påverkan på ekosystemen och att det som påverkat de svenska ekosystemen mest istället är att arter som tidigare varit allmänt förekommande i landskapet numera förekommer mer sparsamt. Detta innebär att miljön är mer artfattig och idag är cirka 5 procent av våra djur, växter och svampar så pass hotade att de riskerar att dö ut, skriver Naturvårdsverket (2014a). Detta beror främst på miljöförstörelse och att det moderna skogs- och jordbruket har förän-

drat eller förstört många arters livsmiljöer, samt att den tidigare variationsrika landsbygden idag är mer monoton, anser Naturvårdsverket.

Bernes (2011, ss. 16-21) skriver att något som på senare tid fått allt större betydelse för den biologiska mångfaldens fortlevnad är klimatförändringar. Borgström, Cousins och Lindborg (2011) menar att ett annat hot mot främst den stadsnära naturen är den urbanisering som ofta sker i gränslandet mellan skyddade områden och stadsbebyggelse, där vikten av området runt skyddad natur måste lyftas. De skriver att naturskyddsområden i städer ofta blir till isolerade öar på grund av den fragmentering stadsutvecklingen innebär när de istället borde integreras som en del av stadsmiljön. Vidare skriver de att även den urbanisering som ofta tillåts precis utanför skyddade områden har en negativ påverkan på arter och ekosystem inne i skyddsområdet då bland annat spridningsvägar och kontakt med andra naturområden eller parker begränsas. De menar att ”skyddszoner” bör planeras i gränsen mellan naturskyddsområden och stadsbebyggelse, vilka bör ordnas efter de lokala förutsättningarna och den historiska markanvändningen i syfte att möjliggöra förbindelser mellan grönområden.

”Det ultimata hotet är människors vanföreställning att vi klarar oss utan biologisk mångfald, och att det är en kostnad att vara rädd om den”. (Ebenhard 2008, s. 14)

I och med hotet mot den biologiska mångfalden är även många av de ekosystemtjänster människan nyttjar hotade. De främsta hoten

mot de ekosystemtjänster naturen tillhandahåller i och kring våra städer är ändrad markanvändning och spridning av förorenade ämnen (Naturvårdsverket 2012a, ss. 133-136).

Rödlistan - hur står det egentligen till med Sveriges arter?

En viktig indikator på hur Sveriges djur, växter och svampar mår och hur stort hotet är mot respektive art är rödlistan. Det är Art Databanken som tillsammans med Naturvårdsverket har i uppgift att ta fram Sveriges rödlista (ArtDatabanken 2013). I denna redovisas vilka arter som riskerar att försvinna från Sverige och varför arterna är hotade. ArtDatabanken beskriver att arternas tillstånd indelas utifrån sex kategorier; livskraftig (LC), nära hotad (NT), sårbar (VU), starkt hotad (EN), akut hotad (CR) och nationellt utdöd (RE). I den senaste presenterade rödlistan från 2010 redovisar ArtDatabanken (2011) att vi i Sverige har mer än 4000 arter som är klassade som rödlistade varav cirka 200 är kategoriserade som akut hotade. Här kan även utläsas att många insekter, svampar och lavar står inför ett större hot idag än tidigare och flera vanligt förekommande trädarter som ask och alm finns nu med som rödlistade.

Trots att rödlistan är ett viktigt underlag vid exempelvis naturvårdsplanering är inte en rödlistad art per automatik skyddad, utan listan är endast en objektiv bedömning av hur stor risken är att en art dör ut (ArtDatabanken 2014). Rödlistan har idag blivit ett viktigt verktyg vid planering och exploatering i eller i närheten av naturområden. Dock ska påpekas att rödlistan endast representerar artnivån av den biologiska mångfalden, där ekosystemnivån och gennivån inte redovisas.

Arbetet för mångfaldens fortlevande

Tidigt väcktes tankarna i Sverige att den inhemska floran och faunan kunde behöva skyddas mot exploatering (Bernes 2011, s.31). Detta ledde senare till att Europas första nationalparker bildades år 1909 där alla slags ingrepp och påverkan på naturen skulle förhindras. Områdeskyddet har sedan utvecklats och sedan 1965 har länsstyrelserna kunnat avsätta naturreservat, en befogenhet som numera även kommunerna besitter, beskriver Bernes. Utöver nationalparker och naturreservat finns även andra typer av skydd, som exempelvis biotopskyddsområden, djurskyddsområden och strandskydd.

Samtliga ovan nämnda skyddsformer styrs numera i miljöbalken (MB), vilken utgör Sveriges samlade miljölagstiftning och utfärdades 1998 (Sveriges riksdag 2014). I MB, 1 kap, 1 § kan läsas att denna balk syftar till att; *”främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl”* (SFS 1998:808).

Utöver dessa skyddsområden har även Naturvårdsverket angett ett stort antal områden som ”riksintressanta” för naturvård och/eller friluftsliv, vilka utgör drygt 30 procent av Sveriges landyta (Bernes 2011, s. 32). Bernes skriver att även dessa delvis skyddas av miljöbalken, men här utgör inte lagen något garanterat skydd utan områdena kan vara av stor betydelse för andra samhällsintressen och situationer uppstår ofta där intressena därför måste vägas mot varandra.

Natura 2000 som skyddsform

Under senare år har områdesskyddet allt mer styrts genom internationella konventioner och EU-direktiv där Sverige, liksom andra EU-länder, har pekat ut områden med naturtyper eller arter som är skyddsvärda enligt EU:s art- och habitatdirektiv eller fågeldirektiv (Bernes 2011, ss. 32-33). Naturvårdsverket (2014b) menar att syftet med Natura 2000 är att gemensamt mellan länder bidra till bevarandet av biologisk mångfald där alla tar ett ansvar och säkrar sin del av naturen som gemensamt arv. Vidare skrivs att varje land ansvarar för bevarandet av de utvalda naturområdena och arterna som valts ut från listorna i EU:s direktiv men att Natura 2000 inte innebär ett allmänt stop för rådande markanvändning eller utveckling av samhället. Naturvårdsverket anger att totalt förekommer cirka 90 av dessa naturtyper, drygt 100 växt- och djurarter samt cirka 60 fågelarter i Sverige och det finns idag drygt 3500 Natura 2000-områden runt om i landet. Naturvårdsverket (2012c) menar dock att hälften av arterna och tre fjärdedelar av naturtyperna i art- och habitatdirektivet utvecklas negativt och riskerar på sikt att helt försvinna från Sverige.

EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv medför skyldigheter att långsiktigt arbeta för att skydda våra Natura 2000-områden och därmed finns särskilda krav kring verksamheter i dessa områden (Michanek och Westerberg 2012, ss. 204-228). De viktigaste bestämmelserna kring särskilda krav för verksamheter i eller i anslutning till Natura 2000-områden anges i MB 7 kap. 28a - 29b §§ (SFS 1998:808). I och med att Natura 2000-områden även är av riksintresse enligt MB 4 kap. prövar länsstyrelsen kommunala detaljplaner och områdesbestämmelser

för att se om dessa kan medföra skada på området, skriver Michanek och Westerberg (2012, ss. 204-228). Normalt får enligt MB 7 kap. 28 b § tillstånd endast ges om den planerade åtgärden eller verksamheten inte: *”kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas ” eller ”medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna”* (SFS 1998:808).

Michanek och Westerberg (2012, ss. 204-228) skriver att det är viktigt att andra pågående eller planerade åtgärder eller verksamheter i närområdet beaktas och tas med i bedömningen, i syfte att undvika en ”bägare som rinner över”. De betonar även att tillståndsplikten och prövningen innefattar både miljöpåverkande verksamheter inom och utanför det skyddade området.

Med Konventionen om biologisk mångfald och miljö-kvalitetsmålen som utgångspunkt

Det huvudsakliga arbetet för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i Sverige har sin grund i den internationella Konventionen om biologisk mångfald (CBD) som trädde i kraft 1993 och behandlar både naturvård och artskydd (Naturvårdsverket 2013d). Naturvårdsverket redogör vidare för konventionens tillhörande protokoll, Cartagena-protokollet och Nagoyaprotokollet, där det första specificerar hur den naturliga biologiska mångfalden ska skyddas mot tänkbara risker och det andra reglerar tillträde till genetiska resurser och rättvis fördelning av vinster som följd av nyttjandet av dessa.

Sverige anslöt sig till konventionen redan 1993 och den blev snabbt

en del i det svenska miljöarbetet där ramarna anges i miljöbalken, i Sveriges miljö kvalitetsmål och i regeringens naturvårdsskrivelse från 2002 (Naturvårdsverket 2013e). Naturvårdsverket skriver att Sveriges miljöarbete med sitt ursprung i konventionen främst sker inom de 16 uppsatta miljö kvalitetsmålen där främst målet “Ett rikt växt- och djurliv” behandlar biologisk mångfald.

Riksdagens definition av miljö kvalitetsmålet “Ett rikt växt- och djurliv” lyder enligt följande: *”Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.”* (Naturvårdsverket 2012b).

Naturvårdsverket (2012c) anger att inom miljömålet finns åtta delmål eller preciseringar, “Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation”, “Påverkan av klimatförändringar”, “Ekosystemtjänster och resiliens”, “Grön infrastruktur”, “Genetiskt modifierade organismer”, “Främmande arter och genotyper”, “Biologiskt kulturarv” samt “Tätortsnära natur”. Från den uppföljning av miljö kvalitetsmålen som genomförs under 2014 framgår tydligt att det inte i något av länen är möjligt att nå målet Ett rikt växt- och djurliv till år 2020 med de idag beslutade och planerade styrmedlen och utvecklingen av miljön beskrivs som negativ (Naturvårdsverket 2014c). Naturvårdsverket bedömer i uppföljningen att arbetet med att värna om ekosystemen och bromsa förlusten av biologisk mångfald går för långsamt och naturresurser och

ekosystem måste nyttjas mer hållbart än idag. Dock framgår att arbetet med att skydda värdefulla miljöer går framåt och vissa positiva insatser beskrivs även ha genomförts för arter och ekosystem där bland annat fyra nya åtgärdsprogram för hotade arter har tagits fram.

Programmet för odlad mångfald – för bevarandet av vårt kulturarv

Konventionen om biologisk mångfald innefattar både den vilda och odlade mångfalden och ett omfattande arbete genomförs för att bevara och hållbart nyttja Sveriges kulturväxter (Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet 2007). År 2000 beslutade Sveriges riksdag att Programmet för odlad mångfald (POM) skulle tas fram i syfte att nationellt satsa på att bättre bevara och nyttja våra kulturväxter och användas som ett verktyg för att förverkliga Konventionen om biologisk mångfald (Programmet för odlad mångfald u.å.).

Programmet för odlad mångfald beskriver att de arbetar inom fem områden; inventera, samla in och bevara växter, öka användningen av Sveriges kulturväxter, bedriva forskning om växterna, utbilda och informera, samt att arbeta för ett internationellt samarbete kring odlad mångfald. De menar att våra kulturväxters genetiska mångfald är ett viktigt arv att bevara, speciellt då förväntade klimatförändringar kommer att ställa ytterligare krav och behov av en större anpassningsförmåga hos växterna. Här betonas även att växterna är en viktig del av vårt kulturarv som också framtida generationer bör få möjligheten att njuta av.

Bild 1. Frukträd är ett exempel på kulturväxter som Programmet för odlad mångfald arbetar för att bevara. På bilden syns äppelträd i Genetiska trädgården i Uppsala.

PLANERINGSPROCESSEN FÖR BOSTÄDER

I följande avsnitt beskrivs planeringsprocessen för bostadsbyggande i Sverige, från idé till antagen detaljplan, vad lagen säger om planering i förhållande till Natura 2000-områden samt innebörden av en miljöbedömning och resulterande MKB.

Översiktsplan och detaljplan styr byggandet

Världens befolkning växer och sedan 2008 visar studier att det för första gången bor fler människor i städer än på landsbygden (Statistiska centralbyrån 2013a). Detta gäller även för Sverige där urbaniseringen och avfolkningen av landsbygden åter tagit fart och idag sker en förtätning av storstädernas stadskärnor med målet om ett hållbarare och effektivare samhälle (Statistiska centralbyrån 2013b).

Idag är byggtakten av nya bostäder hög, främst i storstadsregionerna, där lägenhetsbyggandet under 2013 ökade med så mycket som 46 procent jämfört med under 2012.

(Statistiska centralbyrån 2014)

För att möta inflyttningen till våra städer är det viktigt att bostäder byggs, liksom infrastruktur och annan service. Idag är byggtakten av nya bostäder hög, främst i storstadsregionerna, där lägenhetsbyggandet under 2013 ökade med så mycket som 46 procent jämfört med under 2012 (Statistiska centralbyrån 2014).

För att bostäder ska kunna byggas finns dock en hel del lagar, regler

och riktlinjer för byggandet att förhålla sig till där dagens stadsplanering främst styrs av två lagar, plan- och bygglagen (PBL) och miljöbalken (MB) (Nyström 2003, ss. 144-149). Nyström beskriver att PBL är den lag som ger anvisningar om hur kommunerna ska bedriva sin fysiska planering och exploateringsprocess. I PBL 1 kap. 1 §, anges att lagens syfte är att dess bestämmelser om planläggning av mark- och vatten ska användas med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en jämlik och god samhällsutveckling, samt en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för dagens människor och för framtida generationer (SFS 2010:900). I PBL 1 kap. 3 §, anges att i PBL styrs bl.a. kommunernas hänsynstagande till allmänna och enskilda intressen, samt innehåll och genomförandeprocessen för framtagande av översiktsplan och detaljplan (SFS 2010:900).

MB trädde i kraft 1999 och ersatte då 15 fristående miljölagar (Nyström 2003, ss. 145-147). Nyström skriver att syftet med lagen är att främja en hållbar utveckling och säkerställa en hälsosam och god livsmiljö för framtida generationer. MB är direkt knuten till PBL och eftersom den delvis är en ramlag anges inte alltid hur olika avvägningar ska göras mot balkens bestämmelser, utan detta visar sig istället i samband med tillämpningen, skriver Nyström. I MB 1-4 kap. anges bl.a. att lagen innehåller grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden, miljökvalitetsnormer, samt miljöbedömningar (SFS 1998:808).

Översiktsplan (ÖP)

Idag är det obligatoriskt för varje kommun att upprätta en aktuell översiktsplan som ska visa hur kommunen ser på sin framtida använd-

ning av mark och vatten samt bebyggelsens utveckling inom kommunen (Nyström 2003, s. 157). Översiktsplanen inrättades i och med införandet av den nya PBL år 1987, som då ersatte den gamla byggnadslagen, skriver Nyström. Boverket (u.å.) beskriver att översiktsplanen är vägledande för efterföljande beslut i kommunerna och styr därmed bland annat var bostäder ska byggas och vilka områden som ska bevaras. Vidare skrivs att översiktsplanen ska vara ett resultat av en dialog mellan kommunen och staten där även hur de nationella värdena hanteras inom respektive kommun ska inkluderas.

Detaljplan (DP)

Inom kommunen regleras användningen av mark och vatten med en detaljplan där kommunen prövar om ett område är lämpligt för bebyggelse, skriver (Boverket 2012a). Enligt Boverket (2014) ställs alltid kravet på att upprätta en detaljplan vid större exploateringar och då mark- och vattenområden avses att användas för bebyggelse och byggnadsverk.

*Vid större exploateringar och då mark- och vattenområden
avses att användas för bebyggelse och byggnadsverk, ställs alltid
kravet på kommunen att upprätta en detaljplan.*

(Boverket 2014)

Boverket (2012a) skriver att i detaljplanen ska allmänna platser, kvartersmark och vattenområden visas, samt var gränserna för dessa är. Boverket

anger att vid framtagandet av detaljplanen ska kommunen ta ställning till allmänna intressen i PBL 2 kap. samt till hushållningsbestämmelserna i MB 3-4 kap. Detaljplanen medför inte något krav på bebyggelse, utan ger en rätt att bygga enligt planen inom en viss utsatt genomförandetid, vilken är minst 5 år och maximalt 15 år, skriver Boverket.

Från idé till antagen detaljplan

Vid planläggning med detaljplan kan kommunen använda normalt eller enkelt planförfarande (Boverket 2012b). Boverket beskriver att ett normalt planförfarande innebär en planprocess med mer omfattande skeden än vid enkelt planförfarande och valet mellan dessa skeden gör kommunen utifrån PBL 5 kap. Boverket beskriver att kommunen måste följa ett antal väl definierade skeden innan en detaljplan kan vinna laga kraft.

Ett normalt planförfarande startar med att kommunen beslutar om planläggning, alltså att en detaljplaneprocess ska sättas igång och i detta skede tas även ställning till om ett detaljplaneprogram är nödvändigt för området (Boverket 2012b). Enligt PBL 5 kap. 10 §, ska kommunen ta fram ett program om detta anses nödvändigt för att ange planens utgångspunkter och mål (SFS 2010:900). Boverket (2012c) menar att ett program exempelvis kan anses nödvändigt om detaljplanen saknar stöd i kommunens översiktsplan eller om planen är komplicerad och berör många olika intressenter. Boverket (2012b) anger att en behovsbedömning ska göras i syfte att avgöra om förslaget kan antas medföra en betydande miljöpåverkan, och om så är fallet behöver en miljöbedömning göras, vilken resulterar i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) för planen.

När sedan ett planförslag, bestående av planbeskrivning och plan-karta, har tagits fram ska kommunen samråda (Boverket 2012b). Under samrådet ska kommunen ge aktuella sakägare och andra berörda tillfälle att tycka till om förslaget, skriver Boverket. Om kommunen har ansett att planen kan medföra en betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning genomföras och en MKB tas fram. Boverket anger då att samrådet ska utföras så att bestämmelser i miljöbalken uppfylls. Vidare beskrivs att en samrådsredogörelse ska sammanställas med kommunens kommentarer och förslag till förändring med anledning av inkomna synpunkter.

Nästa skede i detaljplaneprocessen är kungörelse och granskning då kommunen presenterar och annonserar det förslag man har som mål att anta (Boverket 2012b). I detta skede har länsstyrelsen i uppdrag att särskilt bevaka frågor som riksintressen, miljökvalitetsnormer, mellan-kommunala frågor samt frågor som rör hälsa, säkerhet och olyckor, som till exempel översvämningar, skriver Boverket.

Förslaget som tagits fram efter granskning antas sedan normalt av kommunfullmäktige och beslutet vinner laga kraft inom tre veckor, om inte kommunens beslut skulle överklagas eller länsstyrelsen bestämmer sig för att överpröva beslutet (Boverket 2012b).

Vad innebär miljöbedömning och MKB?

Sedan 2004 innehåller MB 6 kap. och ett antal andra författningar särskilda regler för bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan (Michanek och Westerberg 2012, ss. 185-198). Då en detaljplan eller program upprättas måste nämligen kommunen göra en miljöbedömning utifrån MB 6 kap. 11-22 § och förordningen om miljökonsekvens-

beskrivningar 4-8 §, där en bedömning görs hurvida genomförandet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan (SFS 1998:808, SFS 1998:905). Om behovsbedömningen visar att genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram enligt MB 6 kap. 12-22 § (SFS 1998:808). Michanek och Westerberg (2012, ss. 185-198) anger att den viktigaste funktionen av en MKB är att utgöra ett beslutsunderlag.

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planen eller programmet så att en hållbar utveckling främjas.

(SFS 1998:808, MB 6 kap. 11 §)

Enligt miljöbalken 6 kap. 12 § ska en MKB för planer bl.a. innehålla:

”- en beskrivning av miljöförhållandena i de områden som kan antas komma att påverkas betydligt
- en beskrivning av hur relevanta miljökvalitetsmål och andra miljöhänsyn beaktas i planen eller programmet
- en beskrivning av den betydande miljöpåverkan som kan antas uppkomma med avseende på biologisk mångfald, befolkning, människors hälsa, djurliv, växtliv, mark, vatten, luft, klimatfaktorer, materiella tillgångar, landskap, bebyggelse, forn- och kulturlämningar och annat kulturarv” (SFS 1998:808). Här anges också att de åtgärder som planeras för att motverka en betydande miljöpåverkan, samt de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning, ska anges i MKB.

Mycket finns skrivet och undersökt kring MKB och dess innehåll och tillämpning. Ett exempel är studien av de Jong, Oscarsson och Lundmark (2004) där en undersökning presenteras om hur biologisk mångfald behandlas i MKB, vilket är en del i ett mer omfattande uppdrag att granska Sveriges genomförande inom konventionen om biologisk mångfald. I studien kunde författarna se att beskrivningar i MKB för projekt ofta fokuserar på ett för snävt område för att fungera effektivt i ett större landskapssammanhang. En viktig slutsats var även att dessa MKB ofta inte genomförs enligt de rekommendationer som finns inom konventionen om biologisk mångfald. Vidare anger författarna att vanligheten att verksamhetsutövaren anlitar en konsult för framtagandet av en MKB kan vara problematiskt. Detta då det är verksamhetsutövaren som ska ta fram och bekosta MKB:n och konsulten är därmed i en beroendeställning till sin beställare. Detta kan försvåra ett oberoende arbete och att ge en allsidig belysning av det aktuella projektet.

TANKARNA GÅR ISÄR KRING BYGGANDE OCH BEVARANDE

Till vilket pris ska den biologiska mångfalden bevaras? Och till vilket pris ska den offras? Konventionen om biologisk mångfald säger att vi ska bevara vårt växt- och djurliv, både det vilda och det odlade, och använda detta på ett hållbart och rättvist sätt (Convention on Biological Diversity 1993). Johansson (2005, ss. 7-19) hävdar att detta är något de flesta är överrens om, men åsikterna skiljer sig åt om vad artbevarandet egentligen får kosta, dels i pengar men även i form av exempelvis uteblivna bostäder.

Johansson (2005, ss. 7-19) skriver att vissa menar att ett rikt land som Sverige bör ha resurser att bevara alla arter och att vi på så vis även betalar vår skuld till naturen, medan andra tycker att bevarandet av arter går alldeles för långt. Att bevara den biologiska mångfalden kostar en hel del pengar, menar Johansson. Exempelvis satsades fyra miljoner kronor på att anlägga vandringsstrappor i Fyrisån i Uppsala för den hotade fiskarten asp och det är vanligt att stora markområden avsätts för artskydd, vilket leder till att andra intressen får stryka på foten, skriver författaren. Bodegård (2005, ss. 21-28) menar att Sverige har en hög ambitionsnivå i arbetet för att uppnå FN:s konvention och våra egna miljökvalitetsmål och svenska skattebetalare lägger ner stora pengar på detta arbete. Bodegård anser därför att vi måste ställa oss frågan om det verkligen är rimliga åtgärder som genomförs för att nå målen.

Schantz (2005, ss. 221-228) fortsätter på samma linje och menar att bevarandet av biologisk mångfald kan gå så långt att det används för maktmissbruk av vissa myndigheter som argumenterar för en enskild arts överlevnad som ingen tidigare brytt sig om, endast i syfte att stjälpa stora projekt. Även Engström (2005, ss. 229-235) håller med om att naturvårdsintressena inom planeringen ibland går lite för långt, och

menar att exempelvis en hotad skalbagge inte kan få styra kommunens strategi för hållbarhet och hindra projekt som har stor betydelse för den sociala hållbarheten och för att binda samman olika stadsdelar. Engström betonar vikten av att inte låta planeringen styras av särintressen utan att den sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarheten ska planeras som en helhet. Elmqvist och Norberg (2005, ss. 29-37) menar att det heller inte är självklart var vi hittar olika arter i framtiden då kommande klimatförändringar troligtvis medför att arters utbredningsområden ändras och begreppet ”naturligt förekommande arter” kan få en helt annan innebörd än idag.

Almsted och Emanuelsson (2005, ss. 183-190) anser att en viktig utmaning för framtiden är att svensk naturvård får en större acceptans och att de tätortsnära naturområdena uppmärksammas mer och används för att belysa detta arbete. Vidare skriver de att städernas tillväxt är ett hot mot naturområdena och människors tillgång till dessa och de områden som finns kvar är utsatta för hårt tryck och de betonar att förtätningen inte får drivas för långt.

Idag genomförs projekt för att samverka dessa båda intressen och att föra in naturvärden i samhällsplaneringen. Bl.a. arbetar SLU med att stärka naturvärdens och den biologiska mångfaldens roll inom samhällsplaneringen genom två forskningsprogram, INCLUDE och MINNA där syftet är att arbeta tvärvetenskapligt och i nära samarbete med konsulter, myndigheter och andra organisationer (Helldin 2007). Helldin menar att naturvärdena är en resurs som tyvärr ofta glöms bort i dagens samhällsplanering och överskuggas av andra intressen, som städernas utvidgning och förtätning.

SAMMANFATTNING - BIOLOGISK MÅNGFALD OCH BOSTADSPLANERING

Biologisk mångfald kan beskrivas som den artrikedom som kännetecknar allt liv på jorden och innefattar både vild och odlad mångfald (Bernes 2011 s. 9). Bernes menar att under de senaste århundradena har människans framfart och verksamhet, främst i och kring våra städer, lett till att allt fler växter och djur börjar försvinna. Ebenhard (2008) beskriver att de vanligaste hoten mot den biologiska mångfalden utgörs av biotopförstörelse till följd av förändrad markanvändning och fragmentering, överexploatering samt införsl av främmande arter. Mycket arbete görs idag, både internationellt och i Sverige, för att säkerställa ett bevarande och hållbart nyttjande av våra växter och djur, där områdesskydd, som t.ex. Natura 2000, är en viktig del (Bernes 2011, ss. 31-33).

Den biologiska mångfalden är ofta ett intresse som måste beaktas vid byggande av nya bostadsområden. Det kommunala bostadsbyggandet styrs genom detaljplanering där användningen av mark och vatten regleras och lämpligheten av bebyggelse prövas (Boverket 2012a). Då en detaljplan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning göras och en MKB ska tas fram enligt MB 6 kap. 12-22 § (SFS 1998:808), vilket varit aktuellt för arbetets fallstudie norra Bäcklösa i Uppsala.

Hur går då egentligen diskussionerna inom dagens stadsplanering kring dess två intressen, bevarande och byggande? Vissa menar att ett rikt land som Sverige bör ha resurser att bevara alla arter (Johansson 2005, ss. 7-19). Andra menar att artbevarandet kan gå alldeles för långt och att det t.o.m. används för att utöva maktmissbruk och används som felaktiga argument (Schantz 2005, ss. 221-228). Engström (2005, ss. 229-235) anser att planeringen inte får styras av särintressen, utan att den sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarheten bör planeras som en helhet.

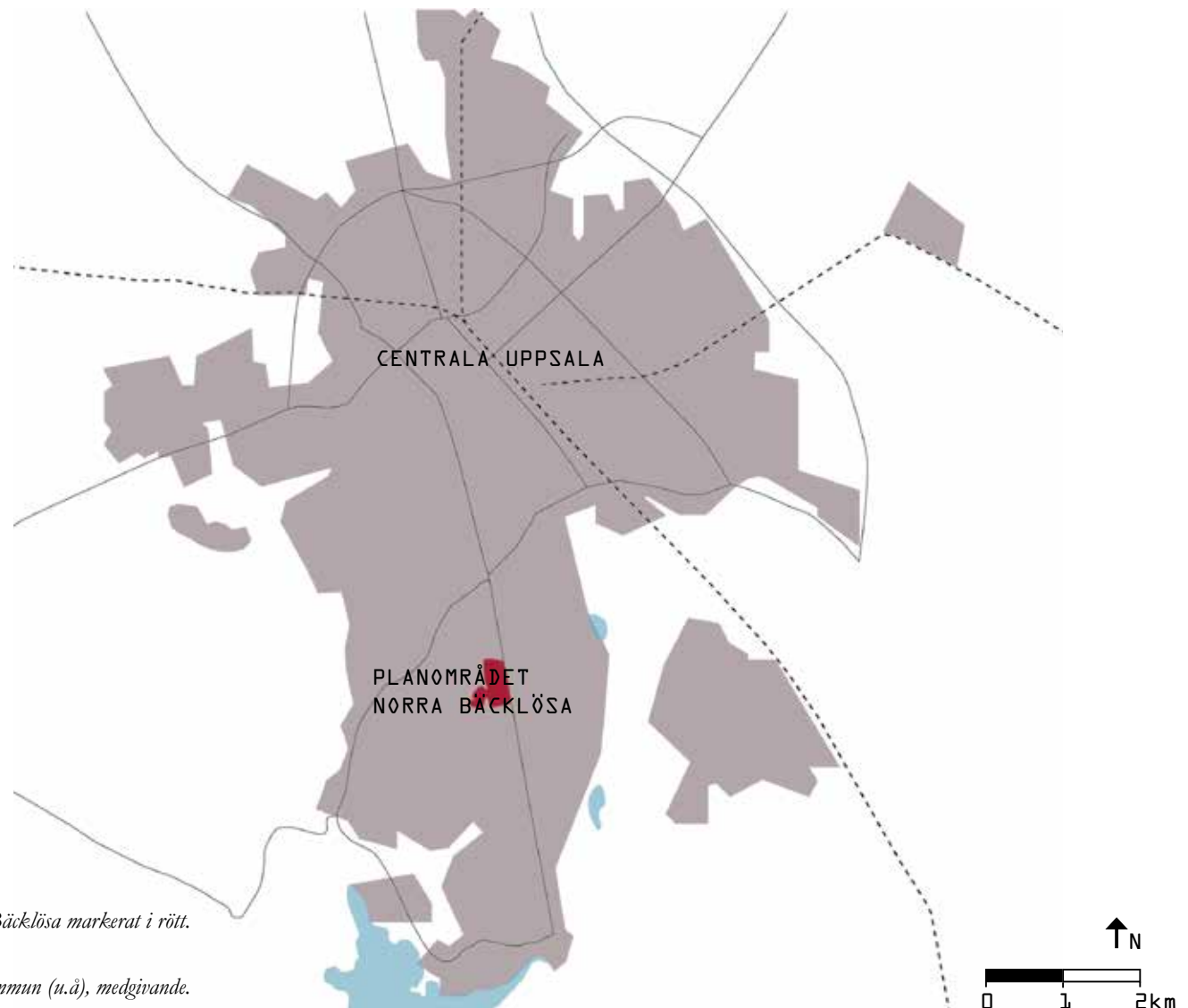

Bild 2. Bygga nya bostäder och samtidigt bevara natur och biologisk mångfald är två intressen som ofta måste samordnas i dagens stadsplanering.

Foto: Dan Hansson.

Fallstudie - norra Bäcklösa i Uppsala

Planområdet norra Bäcklösa är beläget cirka 5 kilometer sydväst om Uppsala centrum, i ett öppet landskap dominerat av jordbruksmark. Uppsala är beläget cirka 7 mil nordväst om Stockholm, omgivet av Uppsalaslättens vida fält. Genom staden rinner Fyrisån som tillsammans med Uppsalaåsen är karaktäristisk för staden. Utmärkande för stadsbilden är även domkyrkan och slottet och i stadskärnan dominerar fortfarande drottning Kristinas stadsplan från 1600-talet. Idag är Uppsala bland annat känt som student- och cykelstad, mycket tack vare två universitets långa och viktiga positioner samt att denna storstad fortfarande upplevs som en nära småstad.

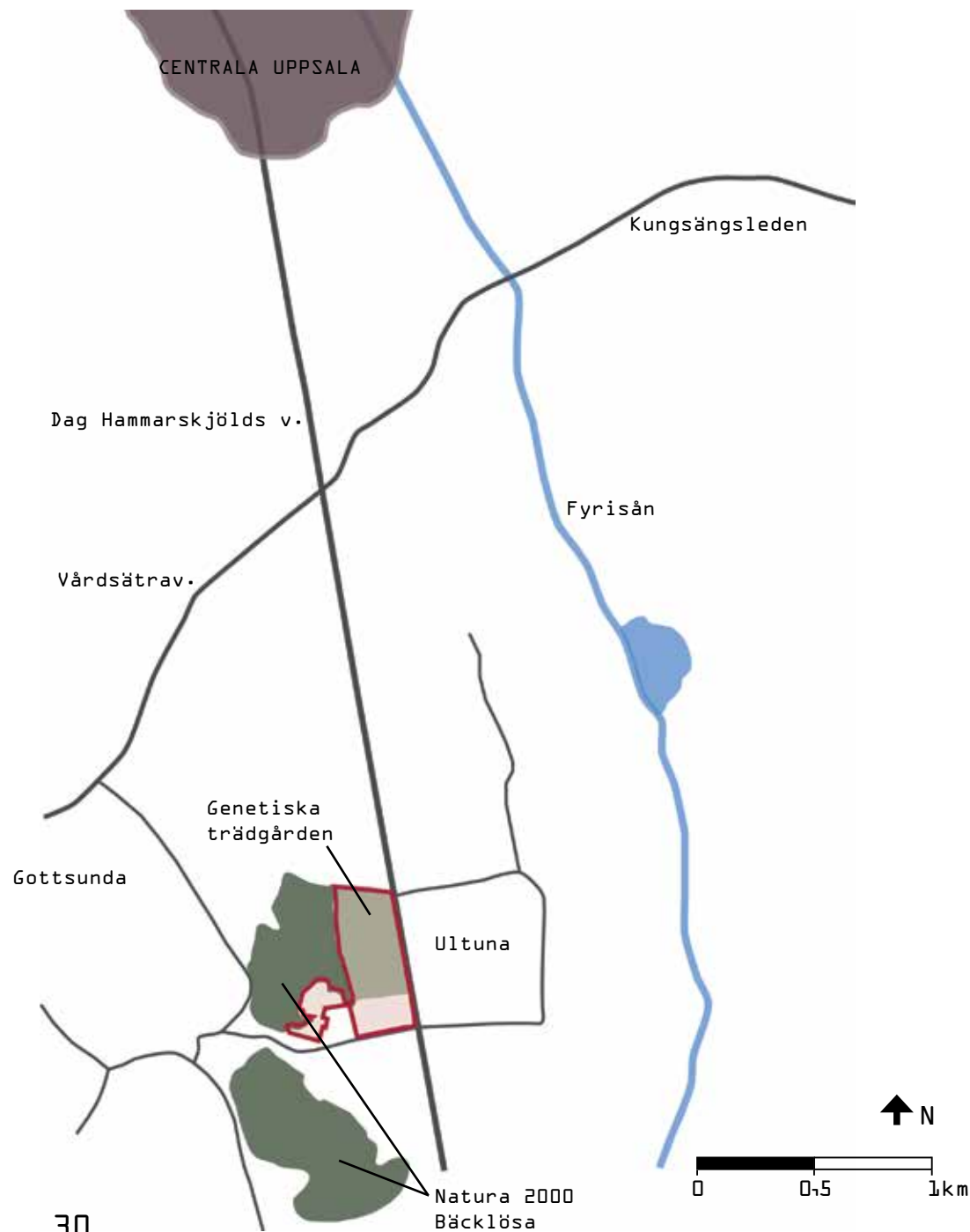
*Karta 1. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött.
Kartillustration av författaren.
Kartunderlag: © Uppsala kommun (u.å), medgivande.*

OMGIVET AV BÅDE STAD OCH LAND

Planområdet norra Bäcklösa avgränsas av Dag Hammarskjölds väg i öster och av Gottsunda allé i söder, en vägförbindelse mellan stadsdelarna Gottsunda och Ultuna som färdigställdes under sommaren 2014. Ultuna som är beläget öster om Dag Hammarskjölds väg är ett område där bland annat SLU:s huvudcampus finns, liksom studentbostäder och en hel del företag och verksamheter relaterade till universitetet. Andra närbelägna stadsdelar är Gottsunda i väster, ett relativt stort bostadsområde och centrum, Sunnersta i söder och i nordväst ligger Valsätra och Malma. Planområdet består till stora delar av Genetiska trädgården och gränsar i väster till Natura 2000-området Bäcklösa.

Karta 2. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött och dess relation till centrala Uppsala och omgivande stadsdelar. Kartillustration av författaren.

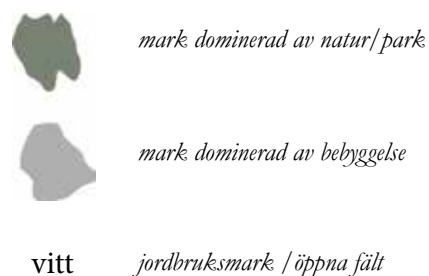
Kartunderlag: © Uppsala kommun (u.å), medgivande.

NATUR OCH BEBYGGELSE I FÖRÄNDRING

Uppsala växer och inflyttningstakten är hög och i november 2011 blev Uppsala Sveriges fjärde storstad med över 200 000 invånare (Uppsala kommun 2014a). Uppsala kommun anger att bostadsbyggandet i Uppsala mätt per invånare är bland de högsta i landet. I kommunens översiktsplan från 2010 presenteras ett behov av cirka 20 000 nya bostäder för att möta en förväntad befolkningsökning på 40 000 personer till år 2030, vilket motsvarar en årlig nyproduktion av cirka 1000 lägenheter (Uppsala kommun 2010).

Samtidigt som Uppsala stad växer med nya bostadsområden och ny infrastruktur finns en hel del stadsnära grönområden, inte minst kring planområdet norra Bäcklösa. Dock är det område som förr dominerades av just jordbruksmark och skog idag allt mer påverkat av bebyggelse. Kartillustrationerna intill visar utvecklingen kring planområdet norra Bäcklösa och dess omgivning, där förändringen av förhållandet mellan bebyggelse, natur/park och jordbruksmark visas. Kartillustrationerna visar en tolkning av områdets utveckling från 1950-talet till idag, samt hur det möjligen kan se ut i framtiden utifrån en sammanvägning av olika plankartor från Uppsala kommun.

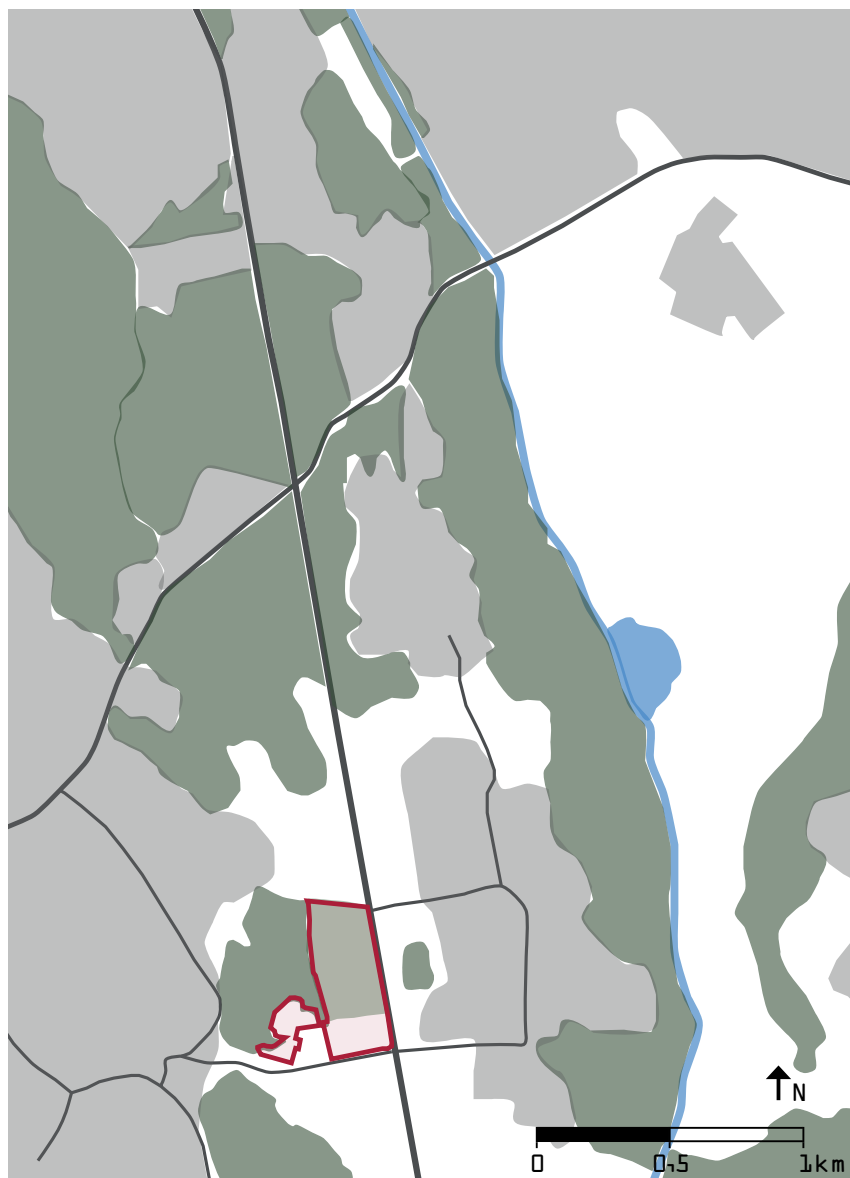
År 1952 - en stad dominerad av jordbruksmark

Karta 3. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött.

Kartillustration av författaren. Kartunderlag: © Lantmäteriet i2012/901, medgivande.

År 2014 - tydlig och stark bebyggelseutveckling

Karta 4. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött. Kartillustration av författaren.
Kartunderlag: © Uppsala kommun (u.å), medgivande.

År 2030 - värdefull natur i tät stad

Karta 5. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött. Kartillustration av författaren.
Kartunderlag: © Uppsala kommun (2014f), medgivande, och Uppsala kommun (2010).

EN GAMMAL TRÄDGÅRD I ETT HISTORISKT LANDSKAP

I hela området kring Bäcklösa finns spår av att även de nu skogsbeklädda delarna tidigare har utgjorts av ett relativt öppet landskap, troligtvis till följd av bete (Länsstyrelsen Uppsala län u.å.a). Uppsala kommun (2014b) anger att man inom planområdet inte har funnit några kända fornlämningar som vittnar om dess tidigare bruk, men närområdet kring Bäcklösa, Malma, Ultuna och Valsätra är i övrigt mycket rikt på fornlämningar.

Inom planområdet är det istället Genetiska trädgården som står för den historiska och kulturella berättelsen om platsen, dock sträcker den sig inte lika långt tillbaka i tiden. Genetiska trädgården grundades 1937 av professor Göte Turesson med syftet att fungera som just en botanisk-genetisk trädgård (Sveriges Lantbruksuniversitet u.å.). Sveriges Lantbruksuniversitet skriver att Göte Turesson genomförde nyskapande studier över det naturliga urvalets effekt på en arts uppkomst av ärftliga variationer och han introducerade den vetenskapliga termen ekotyp. Ekotyp beskrivs här som en arts ärftliga förmåga att genom naturligt urval anpassas till ursprungsmiljön. Jonsell (2007) menar att begreppet ekotyp är ett av de viktigaste svenska bidragen till den botaniska världen. Sveriges Lantbruksuniversitet (u.å) menar att mycket av Turessons insamlade forskningsmaterial planterades i trädgården och finns till stor del kvar även idag. Vidare beskrivs att trädgårdens första byggnader var trädgårdsvillan samt tre växthus, vilka uppfördes 1937. Sedan dess har fler och större byggnader tillkommit och 1991 uppfördes en stor laboratoriebyggnad som tillsammans med de befintliga byggnaderna bildade Genetikcentrum där arbete inom växtförädling, genetik och växtbiologi bedrevs.

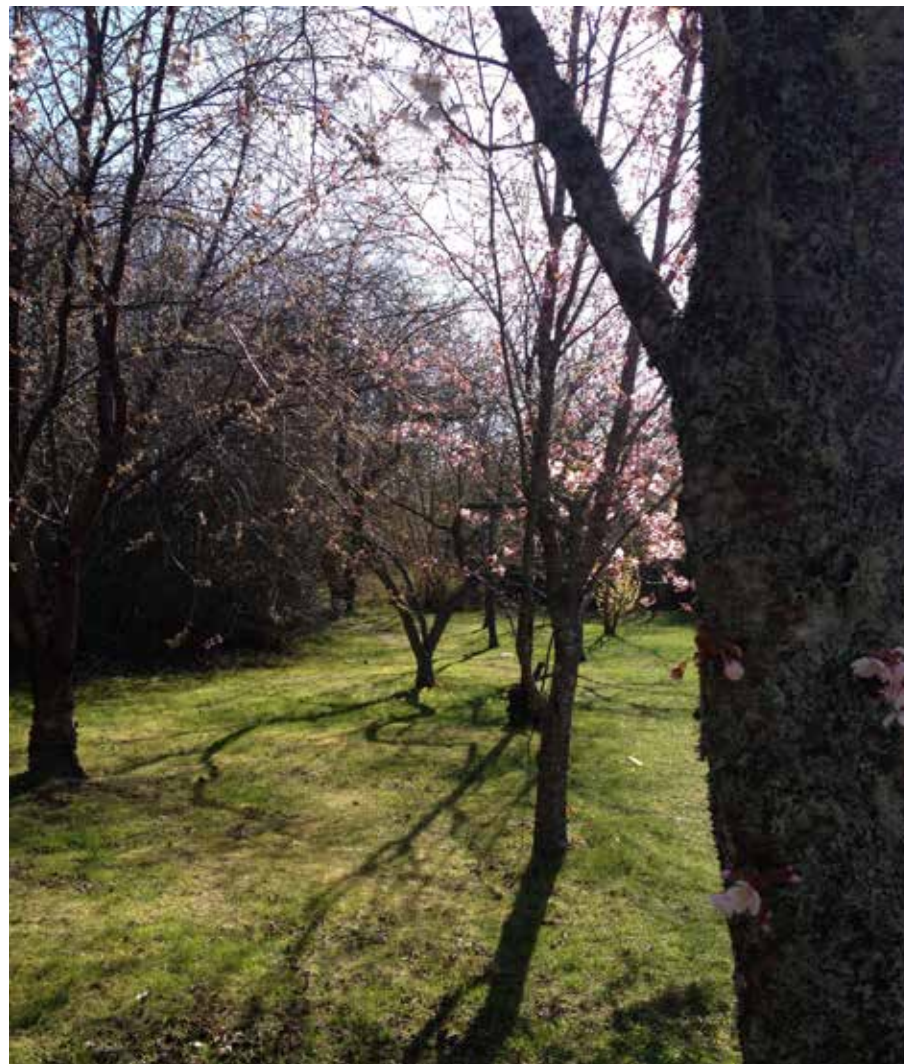

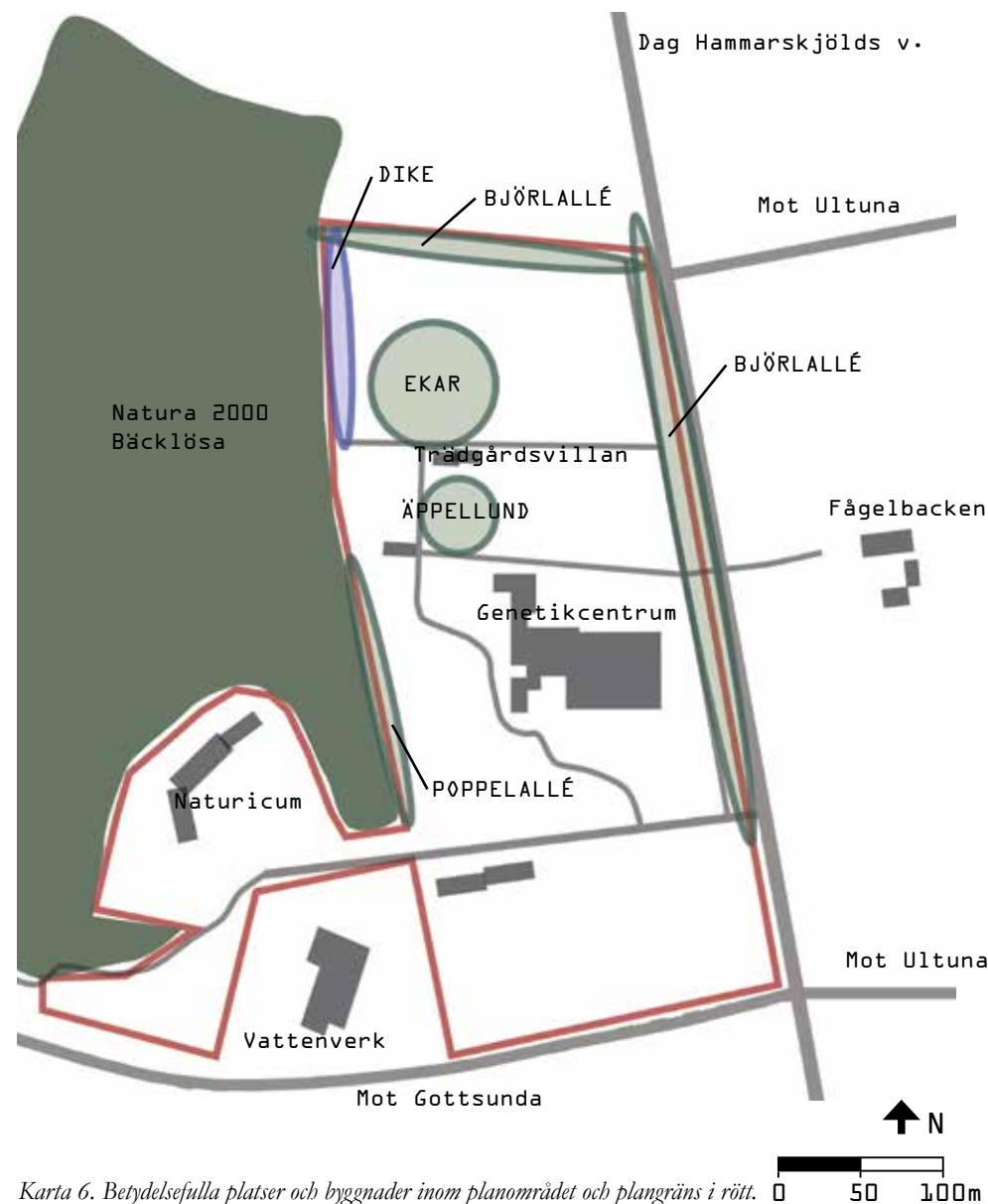
Bild 3. Mycket av det växtmaterial Turessons samlade in finns kvar i trädgården än idag. Här syns en grupp blommande körsbärsträd.

OMRÅDET IDAG OCH DESS ANVÄNDNING

Inom planområdet finns idag en del verksamheter. I delar av bebyggelsen för det tidigare Genetikcentrum finns kommunens vårdboende Palliativt centrum, ett boende för patienter som är svårt sjuka och som är i behov av vård i livets slutskede (Uppsala kommun vård & bildning 2014). I det tidigare Genetikcentrum finns även skolverksamhet, i form av Engelska skolan, en friskola med cirka 550 elever i årskurserna 4-9 (Svt Nyheter, u.å.). I planområdets västra del, invid Natura 2000-området, ligger Naturicum där ArtDatabanken och Centrum för biologisk mångfald (CBM), vilka är en del av SLU, bedriver sin verksamhet. I området finns även små verksamheter som t.ex. Bäcklösa hunddagis, Plåtkompaniet Norling AB och Uppsala läns kennelklubb och strax söder om planområdet ligger dessutom ett av Uppsala Vattens dricksvattenverk.

Idag kan antas att trädgården främst används av skolan och övriga verksamheter i området, samt av besökare utifrån som vill studera det välutvecklade växtmaterialet. Trädgården används även för viss undervisning av SLU. Den är dock i behov av en mer regelbunden skötsel.

Natura 2000-området har enligt Länsstyrelsen Uppsala län (u.å.a) ett stort pedagogiskt värde och används idag som utflyktsmål av bland annat daghem och skolor och som exkursionslokal av SLU. Vidare skriver de att Gula stigen som går genom Bäcklösa är ett populärt promenad- och vandringsstråk, där hundägare är flitiga besökare. Dock anges att behov finns av mer information och skyltning i området för att visa på de naturvärden Bäcklösa besitter.

Karta 6. Betydelsefulla platser och byggnader inom planområdet och plangräns i rött.

Kartillustration av författaren. Kartunderlag: © Uppsala kommun (2014b).

Genetiska trädgården

Genetiska trädgården har en storlek av drygt 12 hektar och har byggts upp kring en naturlig ekbacke med 400-åriga ekar och slånbuskage (Sveriges Lantbruksuniversitet u.å.). De flesta växter har markerats med både svenskt och vetenskapligt (latinskt) namn, samt hemland och kromosomantal, vilket kan antas ha varit till nytta vid undervisning i trädgården. I trädgården finns olika varieteter och former av växter i syfte att visa på den genetiska variationen inom en art, där exempelvis mångformigheten visas genom växtsätt, samt blad och blommors form och färg.

Ett välkänt inslag är den björkallé som planterades 1940 i trädgårdens norra del där björkar samlats in från bland annat Abisko, Gällivare, Åre och Uppsala (Sveriges Lantbruksuniversitet u.å.). Även i trädgårdens östra kant utmed Dag Hammarskjölds väg finns en björkallé, vilken enligt Sveriges Lantbruksuniversitet planterades 1981-82 där björkarna samlats in utifrån en linje från norra till södra Sverige. Björkallén är genomtänkt utformad med björkar från Ystad längst i söder och från Kiruna längst i norr, och vid grindöppningen från Dag Hammarskjölds väg står björkar från Uppsala planterade. Allén visar på olika breddgraders påverkan på den ärftliga variationen och beger man sig till trädgården i månadsskiftet augusti-september syns tydligt att björkarna från Kiruna redan börjat gulna och fälla sina löv, medan Ystadbjörkarna fortfarande är fullt gröna. Någon liknande plantering av björkar finns inte i Sverige.

I en annan del av trädgården, under de stora, gamla ekarna, finns arter och namnsorter av prydnadsaplar som utgör en intim fruktlund. Andra element är bl.a. bärbuskar och olika typer av fruktsorter, mångformiga variationer av olika träd, alléer med både poppel och grå valnöt, syren, spireor och rosor.

Bild 4.

Bild 5.

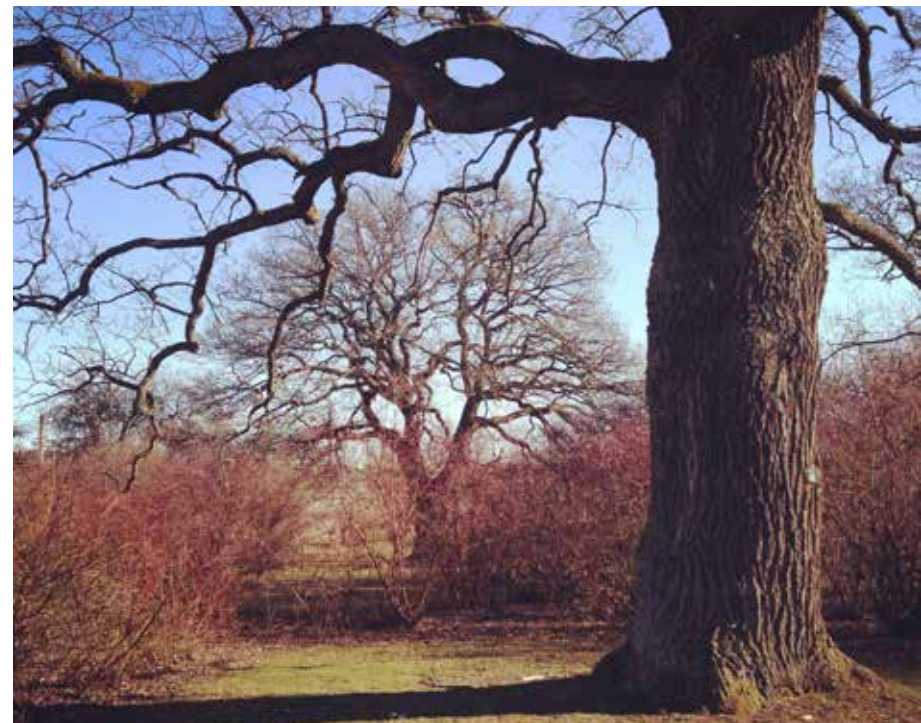

Bild 6. I Genetiska trädgården har de flesta växter markerats med både svenskt och latinskt namn (bild 4 och 5) och trädgården är uppbyggd kring en grupp stora, gamla ekar (bild 6).

Natura 2000-området Bäcklösa

Bäcklösa är ett av Uppsala kommuns 39 Natura 2000-områden (Länsstyrelsen Uppsala län u.å.b). Området förklarades av regeringen som ett särskilt bevarandeområde 2011 och har en storlek av drygt 44 hektar (Naturvårdsverket 2012d). Syftet med att skydda området är just att bevara och uppnå en gynnsam bevarandestatus för dess naturtyper och arter och målsättningen är även att öka arealen av naturtypen västlig taiga (Länsstyrelsen Uppsala län 2009). Bäcklösa består av två delområden, ett nordligt och ett sydligt, där det nordliga området angränsar till Genetiska trädgården. Områdets klassificerade naturtyper i habitatdirektivet är västlig taiga, som beskrivs som naturlig, gammal blandskog, och trädbeklädd betesmark av fennoskandisk typ. Därtill finns de klassificerade arterna enligt habitatdirektivet grön sköldmossa och cinnobergbagge (Länsstyrelsen Uppsala län 2009). Dessa beskrivs närmre på nästkommande sida.

Vid ett besök i området kan man tydligt se att det tidigare mer öppna naturområdet idag till stor del utgörs av naturskogskaraktärer, vilket särskilt gäller den norra delen där den unika grova tallskog som finns i Kronparken på Uppsalaåsen sträcker sig in i Bäcklösa. Den södra delen karaktäriseras av grannaturskog där döda träd i olika nedbrytningsstadier är vanliga inslag.

Delområdet som angränsar till Genetiska trädgården och planområdet norra Bäcklösa utgörs av naturlig, gammal blandskog och området domineras av tall där vissa exemplar är mycket grova. Dock är mängden död ved låg i området. Enligt Länsstyrelsen Uppsala län (2009) är målet att asp och tall ska utgöra 70 procent av områdets grundyta och ung och medelåders gran bör därför gallras bort för att istället gynna utvecklingen

av lövträd och tall. I delområdets sydöstra del finns en poppelallé där cinnoberbagge har påträffats och allén ska skötas för att gynna denna art, anger Länsstyrelsen Uppsala län i sin bevarandeplan för området.

Iwarsson¹ menar att det är viktigt att Natura 2000-området inte ses som ett isolerat naturområde, utan att hänsyn även måste tas till de stora systemen med arters spridningsvägar och korridorer till omkringliggande miljöer. Iwarsson beskriver att detta exempelvis gäller för cinnoberbaggen som mycket väl kan leva både i Natura 2000-området, i Genetiska trädgården och i området Fågelbacken på andra sidan Dag Hammar-skjölds väg.

Bild 7. Natura 2000-området Bäcklösa består till stor del av naturlig, gammal blandskog och genom området sträcker sig Gula stigen, ett populärt promenadstråk.

¹ Mattias Iwarsson, CBM, samtal den 23 april 2014.

Cinnoberbagge

Cinnoberbaggen trivs bäst i områden rika på gamla, grova aspar och inom Natura 2000-området Bäcklösa har arten påträffats på popplar, vilken är närbesläktad med asp (Länsstyrelsen Uppsala län 2009). Arten är rödlistad i hotklassen EN, vilket innebär att den är starkt hotad (Art-Databanken 2010). Bäcklösa är ett av få områden i Sverige där cinnoberbaggen lever kvar idag och för att säkra dess överlevnad är det viktigt att nyskapa och bevara områden med stor mängd asp (Länsstyrelsen Uppsala län 2009). Länsstyrelsen Uppsala Län menar att området saknar tillräcklig mängd grov, solbelyst gammal asp. Under cinnoberbaggens larvutveckling är den dessutom mycket beroende av nyligen döda och grova aspstammar och mängden död ved är därmed avgörande för artens utveckling, anger de.

Bild 8. Foto: Pär Eriksson.

Bild 9.

Cinnoberbagge (till vänster) är mycket beroende av död ved och gärna av asp. Till höger syns delar av poppelallén i planområdets sydvästra del.

Grön sköldmossa

Den gröna sköldmossan trivs i frisk till fuktig barr- och blandskog och lever på döda stammar och bitar av ved från olika trädslag (Länsstyrelsen Uppsala län 2009). Arten trivs i områden som får utvecklas fritt och med naturliga störningar, som att träd faller och lämnas kvar, skriver Länsstyrelsen Uppsala Län. Arten beskrivs även som mycket kortlivad och måste nyskapas kontinuerligt för att säkra att den överlever långsiktigt.

Bild 10. Grön sköldmossa är även den beroende av död ved och trivs bra i områden som får utvecklas fritt och fallna träd lämnas kvar. Foto: Juba Loenberg.

NORRA BÄCKLÖSA - PLANER FÖR FRAMTIDEN

Detaljplanen för norra Bäcklösa möjliggör enligt Uppsala kommun (2014b) en bostadsutveckling av cirka 550 bostäder i form av flerbilshus, villor, radhus och kedjehus. Bebyggelsen tillåts variera från två till sex våningar, där den högre bebyggelsen möjliggörs utmed Dag Hammarskjölds väg, Bäcklösavägen och Gottsunda allé. Uppsala kommun skriver även att planens syfte dessutom är att skapa ett nytt parkområde samt en förskola nära bostadsbebyggelsen. Utmed Gottsunda allé ska möjlighet ges för lokaler i bottenvåningar för att inrymma olika typer av verksamheter.

Detaljplanen var fram till den 26 mars 2014 ute på granskning (Uppsala kommun 2014b). Enligt Uppsala kommuns tidplan skulle planen ha antagits av plan- och byggnadsnämnden under andra kvartalet 2014. Detta har ännu inte gjorts och arbetet med planen är alltså en pågående process. Vidare anges att detaljplanen hanteras med normalt planförande och genomförandetiden är 5 år från det datum planen vinner laga kraft.

Idag ägs marken inom planområdet av Akademiska hus, men i och med planens antagande övergår marken för bostäder till exploitören Besqab och Genetiska trädgården, som är avsatt som allmän park, övergår till kommunal mark (Uppsala kommun 2014b).

Teckenförklaring

	<i>park</i>		<i>industri, kontor, centrumändamål</i>
	<i>bostäder</i>		<i>tekniska anläggningar</i>
	<i>skola/förskola</i>		

Karta 7. Plankarta för norra Bäcklösa under granskningen våren 2014.

Karta: © Uppsala kommun (2014g), medgivande.

Ett område under utveckling

Det händer mycket i området kring norra Bäcklösa där bl.a. Dag Hammarskjöldsstråket är ett stort stadsutvecklingsprojekt hos kommunen och stråket är utpekat som ett utvecklingsområde i gällande översiktsplan (Uppsala kommun 2010). Där anges att Dag Hammarskjöldsstråket har stora möjligheter att fungera som centrala Uppsalas sträckning söderut där en sammanhållen stadsbebyggelse kan utvecklas. I översiktsplanen betonar kommunen även områdets höga ekologiska och rekreativa värden tack vare den utbredda grönstrukturen. Enligt Uppsala kommun (2010) är vägförbindelsen mellan Gottsunda och Ultuna, Gottsunda allé, som sträcker sig mellan de två delarna av Natura 2000-området, en viktig del i arbetet med denna stadsutveckling söder om centrum och för att läka Uppsalas ”stadsväv” och skapa bättre kommunikationer. En bostadsutveckling planeras även utmed Gottsunda allé (Uppsala kommun 2014e).

Cirka 550 bostäder, i form av flerfamiljshus, planeras även på de öppna jordbruksfälten söder om Gottsunda Allé (Uppsala kommun 2013a). För den del av Dag Hammarskjölds väg som passerar planområdet finns också en detaljplan som antogs 2008 och som möjliggör för SLU att bygga ut (Uppsala kommun 2014b).

Samtliga utvecklingsprojekt som pågår i området runt Genetiska trädgården och planområdet norra Bäcklösa kommer att på sikt påverka stadsbilden i denna del av Uppsala och även påverka användandet av grönstrukturen i området.

Karta 8. Planområdet norra Bäcklösa markerat i rött.

Kartillustration av författaren. Kartunderlag: © Uppsala kommun (2014f), medgivande.

Aktuella plandokument

Detaljplanens aktuella granskningshandlingar är dels plankarta med bestämmelser, planbeskrivning med illustrationer, samt miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och samrådsredogörelse med sammanställda inkomna synpunkter från planens samrådstid (Uppsala kommun 2014b). Planens MKB har skrivits av konsulten Hans-Georg Wallentinus vid företaget Conec Konsulterande Ekologer. Uppsala kommun (2014b) skriver att även andra handlingar och dokument har tagits fram under planarbetet, vilka varit nödvändiga i syfte att undersöka och få en förståelse för olika aspekter. Enligt Uppsala kommun togs MKB fram då detaljplanen antogs kunna medföra en betydande miljöpåverkan. Vidare anges att även en bullerutredning gjorts, liksom en VA- och dagvattenutredning och en geoteknisk undersökning.

En lång process med många ändringar

Detaljplanen var ute på samråd under februari/mars 2013 och omfattade då ett större område där även delar söder om Gottsunda allé var inkluderat i detaljplanen, som då endast hade namnet Bäcklösa (Uppsala kommun 2013b). Uppsala kommun skriver att syftet med planen då var att möjliggöra för cirka 600 bostäder i form av radhus, parhus, kedjehus och flerfamiljshus, i 1-4 våningar.

En behovsbedömning, daterad 2012-03-13, visade i en samlad bedömning att planen kunde antas medföra en betydande miljöpåverkan, vilket även Länsstyrelsen i Uppsala Län framförde, och en MKB togs fram som godkändes av plan- och byggnadsnämnden i december 2012 (Uppsala kommun 2013b). I planens MKB skulle endast Natura

2000-områdets påverkan behandlas, då bedömningen var att planen inte skulle medföra en miljöpåverkan på övriga delar, skriver Uppsala kommun.

Inkomna synpunkter under samrådet

Under samrådstiden inkom en hel del yttranden där de flesta berörde den norra delen inom planområdet Bäcklösa och alltså Genetiska trädgården (Uppsala kommun 2014d). I och med de många inkomna yttrandena delades planområdet efter samrådet i två delar, Bäcklösa, dvs. söder om Gottsunda allé, och norra Bäcklösa, bestående av Genetiska trädgården, anger Uppsala kommun. Detta för att kommunen ansåg att fler utredningar var nödvändiga för att pröva bebyggelse i Genetiska trädgården.

I denna redogörelse för planprocessen och de inkomna yttrandena under samrådet kommer endast området för norra Bäcklösa behandlas då detta arbete avgränsats för att undersöka den detaljplanen.

Förutom att huvuddelen av de inkomna synpunkterna behandlade exploateringen i Genetiska trädgården, inkom även yttranden gällande övrig park, natur och kulturmiljö, trafik och buller, dagvattenhantering, samt att inget öppet samrådsmöte för allmänheten hölls under samrådstiden, skriver Uppsala kommun (2014d) i sin samrådsredogörelse. Uppsala kommun anger att yttranden inkom från bland annat Länsstyrelsen, gatu- och samhällsmiljönämnden, kulturnämnde, Upplandsmuseet, föreningen Vårda Uppsala, Mattias Iwarsson vid CBM och Miljöpartiet de gröna. Gemensamt för många av synpunkterna beskrivs vara att exploateringen i Genetiska trädgården var för hög och allt för mycket av trädgården skulle ta skada. Flera synpunkter tog upp att exploateringen

skulle ha en stark negativ påverkan på trädgårdens kulturella och ekologiska värden och borde reduceras. Flera av synpunkterna tog upp ekarnas stora värde och det betonades att ekparken skulle bli både stympad och inbyggd och flera ekar skulle behöva avverkas för att ge plats åt bebyggelsen. Det framhövdes även att ekarna har en stark betydelse för sambanden till Natura 2000-området och parkens biologiska mångfald. Flera av synpunkterna behandlade även exploateringens negativa påverkan på Natura 2000-området och rödlistade arter både i skyddsområdet och i trädgården. Vissa synpunkter berörde andra värdefulla träd i parken, som exempelvis björkallén, popplar och rödekar, som skulle behöva avverkas eller ta skada av bebyggelsen där hus bland annat ansågs komma för nära björkarna och riskera att skada rotsystemen.

Gällande planens MKB finns synpunkter i samrådsredogörelsen på att denna inte behandlade Genetiska trädgårdens biologiska värden eller hur de bör skyddas och trots att flera ekar tas bort i planförslaget anges ingen negativ påverkan på naturvärdet. Kritik framkom även gällande behandlingen av cinnoberbaggen och allén med popplar där denna hittats, vilken beskrivs kunna ersättas med nya aspar.

Ändringar i förslaget – från samråd till granskning

Uppsala kommun (2014d) redogör i samrådsredogörelsen att planen arbetats om en hel del efter samrådet med de inkomna yttrandena som utgångspunkt. De ändringar som gjorts kan ses på nästkommande sida där plankartan visas både från samråds- och granskningsskedet. Uppsala kommun anger även att fler utredningar och dokument har tagits fram i syfte att djupare pröva möjligheten för bebyggelse i trädgården. I det nya

förslaget bevaras en större del av Genetiska trädgården än tidigare där bl.a. alla ekar kan bevaras samt flera andra av trädgårdens träd. Detta då ett antal småhustomter har tagits bort i det nya förslaget. Uppsala kommun anger att den föreslagna förskolan har flyttats och trädgården kan därmed fungera som en mer sammanhängande park med bättre förbindelser till natura 2000-området och har även getts en mer offentlig känsla med mer parkyta och en stor öppning ut mot Dag Hammarskjölds väg. I det nya förslaget ryms fler bostäder då andelen flerbostadshus har ökat vilket har frigjort mer markyta för trädgården.

Uppsala kommun (2014d) bedömer att de rödlistade arterna i trädgården kommer att kunna bevaras då de inte anses påverkas negativt av bebyggelsen. Vidare beskriver kommunen att de efter samrådet låtit en konsult ta fram en utredning för björkallén och dess påverkan av den planerade bebyggelsen. I utredningen bedömer VIÖS AB (2013) att björkarna inte kommer ta skada till följd av bebyggelsen då den placeras på tillräckligt avstånd från rotsystemen. Uppsala kommun (2014d) anger att efter samrådet har även en skötselplan för Genetiska trädgården tagits fram där skötseln av den kommunala parken ska gå till för att kunna bevara och utveckla de naturvärde som finns i trädgården idag och tillgängliggöra dessa för allmänheten.

Som tidigare nämnts har det nya förslaget av detaljplanen för norra Bäcklösa varit ute på granskning under mars 2014 med en hel del ändringar från det tidigare samrådet. Uppsala kommun arbetar efter detta om förslaget ännu en gång utifrån nya inkomna yttranden.

Plankarta under samråd

Plankarta under granskning

Karta 9. Plankarta för Bäcklösa under samrådet februari-mars 2013.

Karta: © Uppsala kommun (2013d), medgivande.

Karta 10. Plankarta för Bäcklösa under granskningen våren 2014.

Karta: © Uppsala kommun (2014g), medgivande.

Teckenförklaring

- park
- bostäder
- skola/förskola
- industri, kontor, centrumändamål
- tekniska anläggningar

DEBATTERAT OM NORRA BÄCKLÖSA

Den planerade exploateringen i Genetiska trädgården har inte bara diskuterats under den utsatta samrådstiden genom inkomna yttranden till kommunen, utan har även debatterats i tidningar och andra medier. Fler debattartiklar och andra skrivelser har dykt upp under planeringsprocessen och åsikterna går delvis isär. Motståndet till att bebygga i trädgården överväger dock då både ekologiska och kulturella värden anses gå förlorade. Dock ska nämnas att de flesta artiklar har skrivits i samband med samrådet under våren 2013 och innan det nya förslaget för norra Bäcklösa kom ut för granskning, där en hel del ändringar gjorts av kommunen sedan det tidigare samrådet. Här visas endast några axplock från denna debatt som gissningsvis haft en inverkan på planeringen av området och påverkat det förslag som presenterades vid samråds- och granskningsskedet.

Trädskrämare behöver inte stå mot betongskrämare
Foto: Maria Kilmberg / SCANPIX
- Dölj bildtexten

Bevara Genetiska trädgården genom att bygga stad

Uppsala saknar en genomtänkt stadsbyggnadspolitik. Betongskrämare ställs mot trädskrämare istället för att se hur man kan bygga både tätt, grönt och hållbart. Genom att bygga högre i Bäcklösa skulle Genetiska trädgården kunna bevaras, skriver folkpartisterna Benny Lindholm, Henrik

Publicerat i UNT 20130424 (Lindholm, Ottosson & Johnsson 2013).

"Gör besökspark av Genetiska trädgården"

14:00 | 14-04-23 | Kommentera

Byggstoppet som ska rädda Genetiska trädgården i södra Uppsala tystar inte kritiken mot utbyggnadsplanerna.

FAKTA
Genetiska trädgården, norr om Engelska skolan intill Dag Hammarskjölds väg i Bäcklösa

Publicerat i UNT 20140423 (Lindqvist 2014).

Rädda Genetiska trädgården!

Uppsalaforskaren Göte Turesson var 1900-talets Linné. Uppsala riskerar att förstöra hans verk om det byggs bostäder i Genetiska trädgården i Bäcklösa, med Turessons genbank av träd. Det skriver Maria Gardfjell m fl.

Publicerat i UNT 20130303 (Gardfjell & Iwarsson 2013).

Utred bygge vid Bäcklösa bättre

Miljökonsekvensbeskrivningen behöver kompletteras anser Stephen Manktelow.

Genetiska trädgården. Cecilia Fors kommer med tre felaktiga påståenden i debatten om Genetiska trädgården med Maria Gardfjell i 24UNT den 13 mars i år.

Publicerat i UNT 20130322 (Manktelow 2013).

SAMMANFATTNING - FALLSTUDIE NORRA BÄCKLÖSA

Planområdet norra Bäcklösa är beläget utmed Dag Hammarskjölds väg, cirka 5 kilometer sydväst om Uppsala centrum och utgörs till stora delar av Genetiska trädgården. Trädgården grundades 1937 av professor Göte Turesson med syftet att fungera som en botanisk-genetisk trädgård och har byggts upp kring en naturlig ekbacke med 400-åriga ekar och slånbuskage (Sveriges Lantbruksuniversitet u.å.). I väster gränsar planområdet till Natura 2000-objektet Bäcklösa vilket är skyddat i syfte att bevara och uppnå en gynnsam status för de naturtyper och arter som ingår i EU:s habitatdirektivet (Länsstyrelsen Uppsala Län 2009). Två sådana arter är cinnobergbagge och grön sköldmossa.

Planområdet är beläget i ett område där stora förändringar och stadsutveckling sker, både i form av bebyggelseutveckling och ny infrastruktur. Hela Dag Hammarskjöldsstråket är utpekad som ett utvecklingsområde i kommunen översiktsplan (Uppsala kommun 2010). Detaljplanen norra Bäcklösa möjliggör en bostadsutveckling av cirka 550 bostäder (Uppsala kommun (2014b)). I och med att planområdet gränsar till Natura 2000-objektet har en MKB tagits fram. Detaljplanen var t.o.m. den 26 mars 2014 ute på granskning och är en pågående planprocess. En hel del ändringar har gjorts under processens gång och främst i samrådsskedet där många yttranden inkom, främst rörande Genetiska trädgården (Uppsala kommun 2014d). Vidare skrivs att gemensamt för många av synpunkterna var att exploateringen var för hög och att allt för mycket av trädgården skulle ta skada. Uppsala kommun tog till sig av synpunkterna och i det senaste förslaget under granskningsskedet har bl.a. mer mark frigjorts för trädgården.

Bild 11. Ett välkänt och karaktäristiskt inslag i planområdet är allén med björkar utmed Dag Hammarskjölds väg vilka har samlats in från samtliga svenska breddgrader.

Granskning av plandokument

I följande kapitel presenteras resultatet från den genomförda granskningen av plandokumenten plankarta, planbeskrivning och MKB för fallstudien norra Bäcklösa. Granskningsmallen som användes presenteras som helhet under kapitlet “Arbetets struktur och tillvägagångssätt”. Mallen är uppdelad i fyra huvuddelar, “Nulägesbeskrivning”, “Effekter och konsekvenser”, “Kompensation och skadeförebyggande åtgärder” och “Motiveringar och prioriteringar”. Resultatet från granskning av plankarta och planbeskrivning samt MKB presenteras var för sig under respektive fråga. Detta då resultaten av de olika dokumentens granskning lättare kan jämföras.

Merparten av granskningsfrågorna är uppdelade i en ja/nej- del och en beskrivande del. För ja/nej-delen användes en skala som visas nedan.

- Tydligt att det som efterfrågas finns i dokumentet.
- Ötydligt att det som efterfrågas finns i dokumentet.

Detta kapitel avslutas med en analys och reflektion.

GRANSKADE DOKUMENT

Plankarta för detaljplanen norra Bäcklösa (Uppsala kommun 2014g).

Planbeskrivning för detaljplanen norra Bäcklösa (Uppsala kommun 2014b).

MKB av förslag till detaljplan vid Bäcklösa (Wallentinus 2014).

Nulägesbeskrivning

Används begreppet biologisk mångfald?

<i>Om nej, vilket begrepp används i huvudsak?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja

nej

Det begrepp som främst används för att beskriva det som kan liknas vid biologisk mångfald är *naturmiljö*.

MKB

ja

nej

Begreppet används i resonemangen kring Bäcklösabäcken och Bäcklösa-diket där avsikten är att lägga igen detta och hur detta påverkar diket biologiska mångfald. I övrigt används inte begreppet.

Hanteras områdets biologiska mångfald (eller liknande begrepp)?

<i>Om ja, vilket område hanteras?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja

nej

Områdets biologiska mångfald (naturmiljö) hanteras i planbeskrivningen, dock behandlas endast vissa delar och aspekter av det som brukar beskrivas som biologisk mångfald. Det område som behandlas är Genetiska trädgården, alltså planområdet, samt vissa aspekter i Natura 2000-området.

MKB

ja	nej
----	-----

Det är främst Natura 2000-området som behandlas, samt diket i Genetiska trädgårdens nordvästra del och gruppen av ekar i norra delen av trädgården. Poppelallén i sydväst behandlas även. Denna ingår i Natura-objektet men gränsar direkt till trädgården.

Hanteras både trädgårdens och Natura 2000-områdets biologiska mångfald?

<i>Om ja, vad beskrivs? Beskrivs de biologiska sambanden mellan dessa områden?</i>
--

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Till viss del behandlas både trädgårdens och Natura 2000-områdets biologiska mångfald (naturmiljö). Vad det gäller Genetiska trädgården är det främst olika typer av trädarter och trädgrupper som på olika sätt beskrivs. Detta är björkalléerna i planområdets norra del och utmed Dag Hammarskjölds väg, ”jätteträd” i den norra delen av planområdet, vilka främst utgörs av ekar, samt poppelallén väster om Genetikcentrum. I planbeskrivningen skrivs även att trädgården innehåller ”...en betydande samling av genetiskt intressanta olika arter av lövträd, barrträd och buskar som har hämtats från växtplatser i Sverige och andra länder” (Uppsala kommun 2014b, s. 10). Man beskriver även att rödlistade arter, som svampar, kärlväxter, träd och fåglar har påträffats inom planområdet. Det som hanteras i planbeskrivningen gällande biologisk mångfald i Natura 2000-området är framför allt rödlistade arter, främst cinnoberbagge, samt en beskrivning kring varför området är skyddat med dess ingående naturtyper. Även för Natura 2000-området beskrivs poppelalléns värde, vilken ligger på

gränsen mellan trädgården och skyddsområdet. Här hanteras främst allén betydelse för cinnoberbaggen, men även dess utgörande som livsmiljö för andra insekter.

Ingen beskrivning finns kring de biologiska sambanden mellan trädgården och Natura 2000-området. Det som indirekt kan tolkas som en behandling av sambanden är redogörelsen för poppelalléns värde för cinnoberbaggen.

MKB

ja	nej
----	-----

Fokus ligger på Natura 2000-områdets biologiska mångfald (naturmiljö) och endast vissa specifika platser av trädgården behandlas. Som det står beskrivet i dokumentet beror detta på planens direkta läge intill Natura 2000-området och enligt lag ska därför en MKB tas fram där påverkan på just Natura 2000-objektet utvärderas. Trädgården ges därmed mindre fokus. Vad det gäller Natura 2000-området beskrivs objektets ingående naturtyper med bl.a. dess grova tallskog samt rödlistade arter. Det är främst arterna cinnoberbagge och grön sköldmossa som behandlas och dessa ges utförliga beskrivningar av bestånd, livsmiljöer och trolig påverkan av bebyggelsen. Rödlistade fågelarter nämns också, där mindre hackspett beskrivs närmre.

Hanteras artperspektivet?
<i>Om ja, vad och hur?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Artperspektivet är kanske det mest framträdande i planbeskrivningen där rödlistade arter upplevs som huvudfokus. Det är främst cinnoberbaggen och gröns sköldmossa som behandlas men även ett antal andra rödlistade arter räknas upp vilka hittats i Genetiska trädgården. Detta är svampar, kärlväxter, insekter och ett antal häckande rödlistade fågelarter. Generellt räknas arter upp utan någon specifik beskrivning av dess livsmiljö, behov eller samband med andra arter etc. De arter/artgrupper som beskrivs något utförligare är björkallén, ekarna, poppelallén och cinnoberbaggen.

MKB

ja	nej
----	-----

Artperspektivet är mycket framträdande. Det är främst rödlistade arter som påträffats inom Natura 2000-området som hanteras, där cinnoberbagge och grön sköldmossa behandlas ingående. Utöver dessa listas ett antal rödlistade arter som rapporterats in till Artportalen och man skriver att *"de rödlistade arterna omfattar växter, skalbaggar, steklar, fjärilar och fåglar"* (Wallentinus 2014, s. 9). Här finns även en kort formulering av hur arternas miljökrav och behov skiljer sig åt och att åtgärder som gynnar vissa arter missgynnar andra. I texten hänvisas även till bilaga 1 där fakta om områdets rödlistade arter ska finnas. De gamla, stora ekarna behandlas också och det står skrivet att dessa kan utgöra viktiga livsmiljöer för de rödlistade arterna. Vad det gäller artperspektivet nämns även rödlistade fågelarter och ett fåtal arter som finns i diket i nordväst.

Hanteras ekosystemperspektivet?
<i>Om ja, vad och hur?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Nej, begreppet ekosystem tas inte upp i planbeskrivningen och hanteras heller inte i form av något annat begrepp. Dock skulle björkallén, gruppen av ekar, samt poppelallén kunna tolkas som ekosystem, även om någon tanke att beskriva dem som sådana inte verkar finnas.

MKB

ja	nej
----	-----

Begreppet ekosystem används inte i planens MKB men vissa delar av området som beskrivs kan ses som ekosystem och därmed behandlas detta perspektiv indirekt. Dessa delar är gruppen av gamla ekar, diket och poppelallén.

Hanteras landskapsperspektivet och relation till andra grönområden?
Om ja, vad och hur?

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Landskapsperspektivet med biologisk mångfald/naturmiljö som utgångspunkt behandlas inte i planbeskrivningen. Dock beskrivs den nuvarande öppna landskapsbilden i området och hur denna kommer att förändras om exploateringen blir verklighet. Detta beskrivs dock ur ett mer etiskt eller estetiskt perspektiv. I dokumentet kan även läsas formuleringar som *"Redan idag finns verksamheter i Natura 2000-objektets omgivning. Trots det finns arter (främst cinnoberbagge) som nämns i beskrivningen av Natura 2000-objektet kvar i området"* (Uppsala kommun 2014b, s. 11). Detta visar på att ett större område än själva planområdet har hanterats, dock inte mer ingående än så. I övrigt behandlas inte planområdets relation till andra grönområden eller arters spridningsmönster etc.

MKB

ja	nej
----	-----

Landskapsperspektivet behandlas endast marginellt. Genetiska trädgårdens (planområdets) relation till Natura 2000-området tas upp, främst där planområdet tangerar naturskyddsområdet samt i perspektivet av slitage av boende på Natura 2000-objektet. Landskapsperspektivet behandlas dock på ett ställe i texten där följande formulering kan läsas *"I den norra delen av Natura-området växer grov tallskog som ansluter till den mycket skyddsvärda tallskogen norrut på Uppsalaåsen"* (Wallentinus 2014, s. 6). Någon vidare analys av relationen mellan områdena tas dock inte upp. Vad det

gäller arters spridningsmönster eller korridorer behandlas inte detta, förutom för fågelarten mindre hackspett som beskrivs nyttja marker runt om planområdet och Natura 2000-objektet, vilket visar på en viss hantering av spridningsmönster.

Hanteras värdena; estetiska, etiska och ekosystemtjänster?
Om ja, vad och hur?

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

De värden som beskrivs är främst Genetiska trädgårdens rika växtmaterial där formuleringar som denna kan läsas *"De kvarvarande delarna av trädgården som berörs av den nu aktuella exploateringen med bostäder har kulturella, miljömässiga och vetenskapliga kvaliteter"* (Uppsala kommun 2014b, s. 12). Denna formulering kan tolkas som en beskrivning av trädgårdens värden; estetiska, etiska och ekosystemtjänster. Dessutom kan beskrivningarna av andra delar och arter indirekt berätta om dess värden, även om detta inte beskrivs i klartext. Detta gäller t.ex. beskrivningar av cinnoberbaggen och att andra rödlistade arter i området nämns, kanske är det främst ur ett estetiskt och etiskt perspektiv. Man skriver även att allmänhetens tillgång till rekreationsområden och friluftsliv, vilket utgör en ekosystemtjänst, bedöms förbättras i och med detaljplanens utökande av gång- och cykelvägar.

I övrigt finns ingen tydlig beskrivning av varken de estetiska eller etiska värdena eller av ekosystemtjänster i planbeskrivningen.

MKB

ja	nej
----	-----

Ekarna beskrivs ha ett mycket högt värde, vilket kan tolkas innebära både estetiskt, etiskt samt tillhandahållande av ekosystemtjänster. I övrigt hanteras inte värdena direkt i texten, men att olika arter och platser tas upp och beskrivs talar indirekt om att de ses som värdefulla.

Effekter och konsekvenser

Beskrivs planens effekter och konsekvenser för arter?
Om ja, vad beskrivs?

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

I planbeskrivningen anges att den största risken för betydande miljöpåverkan är att detaljplanen är lokaliserad i närheten av Natura 2000-området Bäcklösa. Man skriver dock att i den MKB som upprättats konstateras ingen betydande miljöpåverkan. Vidare kan följande formulering läsas *"Detaljplanen bedöms inte ge någon stor negativ påverkan på bevarandestatusen hos rödlistade arter av växter, svampar och insekter. Merparten av lokalerna berörs inte direkt av exploateringen"* (Uppsala kommun 2014b, s. 12). Denna formulering väcker frågan vad *direkt* innebär och om man då menar att lokalerna påverkas *indirekt* och vad det då i sig har för konsekvenser.

I planbeskrivningen bedöms även att det finns goda möjligheter att bevara rödlistade växt- och svamparter i Genetiska trädgården, då trädgården utgörs av parkmark. Man anger dock att vissa rödlistade

fågelarters möjlighet till häckning inom planområdet kan påverkas negativt av bebyggelsen. Detta för att vissa habitat kommer att tas i anspråk och att bebyggelsen kan medföra större störningar än idag. Vidare skrivs: *"Liknande habitat finns dock tillgängliga i omgivningarna varför någon risk för att planen medför betydande påverkan på arternas bevarandestatus inte bedöms föreligga"* (Uppsala kommun 2014b, s. 27). Denna skrivelse anser jag kan vara riskfylld då det kan tolkas som att man endast skjuter bort problemet till nästa exploateringsprojekt.

En hel del effekter och konsekvenser för arter vid byggfasen behandlas även i texten. Här skrivs att påverkan under byggfasen kan innebära störningar genom ljud, ljus, stoft och avgaser. Man bedömer dock att cinnoberbaggen inte bör påverkas av detta, då det redan tidigare funnits dessa typer av störningar.

Vilka effekter och konsekvenser det föreslagna förändrade dagvattnetssystemet kan ha på områdets arter beskrivs inte i planbeskrivningen, vilket hade varit önskvärt.

MKB

ja	nej
----	-----

Effekter och konsekvenser för arter beskrivs både under byggfasen och under bruksfasen. Under byggfasen menar man att störningar i form av ljud, ljus, stoft och buller kan uppstå där främst buller kan störa områdets fågelfauna och häckningsmöjligheterna kan försämrats. Stoft beskrivs kunna påverka lavar och mossor, möjligtvis på ett positivt sätt. I texten skrivs även att man inte anser det sannolikt att cinnoberbaggen störs av stoft. Under bruksfasen menar man att ljud- och ljusstörningar eventu-

ellt kan locka till sig insekter och även här kan fåglarnas häckningsmöjligheter störas närmst bebyggelsen. Generellt anser man att arter som är speciella för Natura 2000-området och övriga rödlistade arter kan komma att påverkas negativt genom t.ex. att boende tar brasved ur naturområdet och av ökat tramp, dock inte betydande eller reversibelt. Vad det gäller ekarna ses ingen negativ påverkan för dessa.

Beskrivs planens effekter och konsekvenser för ekosystem och landskap?
--

<i>Om ja, vad beskrivs?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Effekter och konsekvenser beskrivs för Natura 2000-området, vilket kan utgöra ett ekosystem eller landskap. Här skriver man om att exploateringen kan leda till negativa konsekvenser för naturtyperna där, men att i planens MKB bedöms att detaljplanen inte kommer att påverka Natura 2000-området på ett märkbart sätt. Man skriver även att de störningar som uppstår under byggfasen inte tros påverka området, i alla fall inte i betydande omfattning. I planbeskrivningen anges istället att de främsta störningarna på området kommer uppstå under bruksfasen med ett ökat slitage, kanske främst genom hundar och barns lek. Man skriver även att detaljplanen påverkar diken och alléer som är skyddade av biotopskydd.

Ingen beskrivning finns på hur planen kan komma att påverka naturmiljön ur ett större landskapsperspektiv, vilket hade varit intressant.

MKB

ja	nej
----	-----

I texten hanteras påverkan på Natura 2000-området som helhet, vilket kan ses som ett ekosystem eller landskap. Exempelvis kan formuleringar som följande läsas gällande påverkan under byggfasen *"Bedömningen är att de diskuterade faktorerna inte påverkar naturaobjektet, i varje fall inte i betydande omfattning och inte irreversibelt"* (Wallentinus 2014, s. 15). Under bruksfasen beskrivs objektet som helhet kunna påverkas av ett ökat slitage av hundar, gödsling och barns lek, och detta främst delarna allra närmst bebyggelsen. Planens påvekan på diket beskrivs också, där åtgärden att diket läggs igen eventuellt kan medföra en negativ påverkan. Dock tror man att de åtgärder som genomförs istället kan förbättra de ekologiska sambanden och den biologiska mångfalden. Påverkan på poppelallén beskrivs också, vilken kan ses som ett ekosystem. Här skrivs att risken finns för olovlig avverkning.

Någon beskrivning av planens påverkan på landskapet i stort hanteras inte, vilket hade varit intressant.

Kompensation och skadeförebyggande åtgärder

Beskrivs kompensationsåtgärder för ev. förlust av biologisk mångfald?

<i>Om ja, vad beskrivs?</i>

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Några tydliga kompensationsåtgärder finns inte beskrivna i dokumentet. Det som dock tas upp angående kompensation gäller poppelallén

där grenrensning och eventuellt borttagning av träd av säkerhetsskäl, kompenseras genom att grenar och träd sparas i området som livsmiljöer för insekter. Planbestämmelsen att en begränsad del av tomtarna får bebyggas med anledningen att en trädgårdsstad eftersträvas samt att huskropparna ska inplaceras i en parkliknade gårdsmiljö, kan ses som en kompensation för de delar av trädgården som tas i anspråk.

MKB

ja	nej
----	-----

Planens MKB innehåller kapitlet "Kompensationsåtgärder". Här beskrivs att kulverteringen av Bäcklösabäcken och Bäcklösadiket tas bort och att dessa istället får rinna i ytläge, som kompensationsåtgärd för delen av Bäcklösadiket som läggs igen. Anläggning av ett fungerande stigsystem i Natura 2000-området tas även upp en kompensationsåtgärd som kan vara positiv för att behålla naturvärdena och minska slitage.

Beskrivs skadeförebyggande åtgärder för den biologiska mångfalden?
--

Om ja, vad beskrivs?

Plankarta och planbeskrivning

ja	nej
----	-----

Skadeförebyggande åtgärder behandlas väl i planbeskrivningen. För trädgården har en skötselplan tagits fram under planprocessen, i syfte att säkerställa att det värdefulla växtbeståndet ska bevaras och dess värden utvecklas. Skötselplanen ska även möjliggöra bevarandet av rödlistade växt- och svamparter. I planbeskrivningen skrivs även att de delar av

bebyggelsen som tangerar Natura 2000-området separeras från detta genom att ett parkstråk med gång- och cykelvägar samt ett dike för dagvattenhantering anläggs. Detta tolkas som en skadeförebyggande åtgärd. Man skriver även att ett utökande av gång- och cykelstråk genom området, samt ett utökande av stigar i Natura 2000-objektet, troligtvis kan förebygga ett framtida slitage på naturmiljön. Vad det gäller bevarandet av björkallén planeras även här ett gång- och cykelstråk mellan träden och bebyggelsen, vilken ska placeras så att björkarnas rötter inte skadas. Förebyggande åtgärder behandlas även gällande byggfasen där de verk samma företagen ska uppmärksammas på Natura 2000-objektet och att detta inte får påverkas.

Till sist skrivs *"Den enda plats där det kan behövas skadeförebyggande åtgärder är vid poppelallén väster om f.d. Genetikcentrum. Åtgärder inom Natura-objektet råder inte exploatören över utan ligger på Länsstyrelsen att besluta om"* (Uppsala kommun 2014b, s. 27). Även här är det tydligt att cinnoberbaggens bevarande ges stort fokus i planen, men att ansvaret inte endast sträcker sig till planområdets gräns.

MKB

ja	nej
----	-----

Planens MKB innehåller kapitlet "Skadeförebyggande åtgärder". Här tas ett utökat och bra stigsystem upp som en förebyggande åtgärd för att bevara känsliga områden. En annan åtgärd är att bebyggelsen avgränsas från Natura 2000-området med ett promenadstråk, vilket beskrivs skapa en naturlig gräns från detta. Gällande poppelallén skrivs att bebyggelsen måste placeras på ett tillräckligt avstånd från träden och man nämner att

återplantering av asp är planerad. En skadeförebyggande åtgärd är även grenrensning av allén för att förhindra nedfallande grenar på förbipasserande. Grenarna ska sparas som livsmiljöer för insekter, vilket även gäller då hela träd måste tas ned. Att informera boende om områdets naturvärden tas även upp som långsiktigt skadeförebyggande.

Motiveringar och prioriteringar

Vilka motiveringar används för planens exploatering?

Plankarta och planbeskrivning

Motiveringar som används för att berättiga exploateringen är främst formulerade som att intresset att bygga bostäder i området är högre än andra konkurrerande intressen. T.ex. skrivs *"I detta fall bedöms intresset att bebygga området vara större än att bevara landskapsbilden"* (Uppsala kommun 2014b, s. 9). Kommunens översiktsplan är även ett starkt motiv till bebyggelse, då denna anger att området ska utvecklas med tät stadsbebyggelse. Man skriver även att den kommande vägförbindelsen Gottsunda allé kommer att förstärkas i och med genomförandet av denna detaljplan, vilket är ytterligare ett motiv.

Följande sociala motiv kan också läsas *"Allmänhetens tillgång till rekreationsområden och friluftsliv blir bättre i och med genomförandet av projektet, då det innebär att gång- och cykelvägnätet i området byggs ut"* och *"Den nya parken och de nya gång- och cykelstråk som möjliggörs förväntas också öka antalet mötesplatser i området"* (Uppsala kommun 2014b, ss. 27-28).

På flera ställen i planbeskrivningen finns även motiv som att områden i närheten exploaterats och att trots detta fortlever arter och naturtyper i området, vilket då skulle försvara även detta projekt.

MKB

Som motiv för bebyggelsen används främst andra, närliggande projekt som argument. T.ex. skrivs *"Redan idag finns verksamheter i Natura-objektets omgivning. Det oaktat finns de arter som nämns i beskrivningen av objektet (främst cinnoberbagge) kvar inom detta"* (Wallentinus 2014, s. 2). Det är främst vägprojektet Gottsunda allé som används som argument och detta dyker upp på fler ställen i dokumentet. Exempelvis angående buller skrivs *"Jämfört med störningarna från den planerade vägen är dock dessa störningar antagligen marginella"* (Wallentinus 2014, s. 14). Under kapitlet "Alternativet att projektet inte genomförs" formuleras motiv för att genomföra projektet utifrån att nollalternativet sannolikt skulle innebära att marker växer igen och alléträd dör. Att exploatera mark för bebyggelse så pass nära ett Natura 2000-område motiveras med att bebyggelsen inte förläggs i direkt kontakt med Natura-objektet, utan att park och gång- och cykelväg fungerar som en skyddszon.

Framkommer några plats specifika prioriteringar som görs mellan exploatering och bevarande?

Plankarta och planbeskrivning

I plankartan kan man tydligt se vilket intresse som har prioriterats var. Man kan se att alla stora ekar bevaras tillsammans med mycket av parken

runt dessa, och här har alltså naturvärdena prioriterats över bebyggelsen. Detta gäller även björkallén utmed Dag Hammarskjölds väg och i planområdets norra del, samt poppelallén i väster. Utmed Natura 2000-området syns både på plankartan och står skrivet i planbeskrivningen, att ingen bebyggelse får upprättas i direkt anslutning till detta, vilket kan ses som en prioritering för bevarandet. I och med att detaljplanen innebär bebyggelse prioriteras självklart exploatering på många platser i övrigt.

MKB

I planens MKB är prioriteringen av bevarande tydligast för gruppen av ekar och Natura 2000-området där en ”skyddszon” planeras i gränsen mellan detta och bebyggelsen. Även poppelalléns bevarande prioriteras där död ved som livsmiljöer för insekter också ska sparas. I och med att det är bostäder som planeras i området prioriteras självklart dessa i många lägen.

ANALYS - GRANSKNING AV PLANDOKUMENT

En stor skillnad mellan planbeskrivning/plankarta och planens MKB är att den sistnämnda tar upp mer och hanterar naturmiljön och den biologiska mångafalden mer ingående, vilket inte var särskilt förvånande då syftet med planens MKB är just detta. Det är även tydligt att mycket av det som tas upp i planbeskrivningen rörande detta är hämtat från MKB:n. Detta betyder att de olika dokumenten stämmer överrens, vilket är positivt.

När man ser utifrån granskningsmallens ja/nej-del är svaren lika för samtliga frågor förutom vad det gäller användandet av begreppet biologisk mångfald, vilket används i planens MKB men inte alls i planbeskrivning/plankarta. En annan ja/nej-fråga där svaren skiljer sig åt behandlar kompensationsåtgärder, vilket tydligt hanteras i MKB:n men inte lika tydligt i planbeskrivningen/plankartan.

En av de främsta slutsatserna från granskningen är att mycket av det som hanteras vad det gäller naturmiljön och den biologiska mångfalden är enskilda arter eller platser. Dock beskrivs inte sambanden mellan dessa arter, platser och biologiska system i någon större utsträckning. Detta betyder alltså att artperspektivet är mycket framträdande i samtliga dokument, vilket med största sannolikhet beror på de rödlistade arterna i området samt att trädgården på sätt och vis är uppbyggd ur ett artperspektiv. Ekosystem- och landskapsperspektivet är däremot inte lika framträdande i dokumenten. Möjligtvis kan detta bero på att detta perspektiv kan vara

mer komplicerat att kartlägga, som t.ex. arters spridningszoner, och alltså kräver fler och mer djupgående utredningar kring områdets naturmiljö. Inom planprocessen finns troligtvis inte heller tid, resurser eller någon skyldighet hos kommunen att studera projektet i ett större sammanhang. Jag anser ändå att man förlorar förståelsen för naturmiljöns kontext och system då sambanden mellan trädgården och Natura 2000-området, samt andra grönområden i närheten, hanteras så pass vagt.

En annan mycket intressant slutsats är hur bebyggelsen motiveras i dokumenten. I relativt stor utsträckning används andra närliggande utvecklingsprojekt som motiv för bebyggelsen i norra Bäcklösa. Man menar att arter och naturtyper har klarat av de störningar som tidigare projekt medfört och bör därför inte heller påverkas märkbart av utvecklingen av detta projekt. Jag anser att detta är ett riskfyllt sätt att motivera en bebyggelseutveckling då man helt missar att se den totala påverkan av samtliga projekt. Någon gång kommer en exploatering utgöra den gräns för vad naturen klarar av att hantera och då är det irrelevant att det föregående projektet kunde genomföras utan någon betydande miljöpåverkan.

Interviewer

I följande kapitel presenteras resultatet från de genomförda intervjuerna med aktörer som är involverade i planprocessen för norra Bäcklösa. Intervjufrågorna presenteras som helhet under kapitlet "Arbetets struktur och tillvägagångssätt". Då semistrukturerade intervjuer genomfördes ställdes samma frågor till samtliga intervjupersoner och med öppna svarsmöjligheter. Syftet med intervjuerna var att belysa olika aktörers syn på samma diskussion och problematik och svaren från samtliga informanter presenteras därför under respektive intervjufråga. Detta kapitel avslutas med en analys och reflektion.

INTERVJUPERSONER

Sofie Andersson Rosell², planhandläggare Uppsala kommun. Sofie är planhandläggare för detaljplanen norra Bäcklösa och driver projektet från kommunens sida. Intervjun ägde rum den 7 maj 2014.

Mia Agvald-Jägborn³, naturvårdshandläggare Uppsala kommun. Mia har varit inkopplad i projektet från kommunens natursida. Intervjun ägde rum den 15 maj 2014.

Hans-Georg Wallentinus⁴, författare MKB. Hans-Georg arbetar som konsult vid Conec Konsulterande Ekologer och har tagit fram planens MKB med uppdrag från exploatören Besqab och Akademiska hus. Intervjun ägde rum den 8 maj 2014.

Albert Koistinen⁵, Besqab Uppsala. Albert är regionchef vid Besqab Uppsala och huvudansvarig exploatör för projektet. Intervjun ägde rum den 22 maj 2014.

² Sofie Andersson Rosell, Uppsala kommun, intervju den 7 maj 2014.

³ Mia Agvald-Jägborn, Uppsala kommun, intervju den 15 maj 2014.

Kan du beskriva hur du ser på projektet norra Bäcklösa och den planeringsprocessen?

Sofie Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie berättar att hon upplever processen som spännande, bra och intressant och att det i stort sett har varit en "vanlig" process. Hon anser dock att det är ett komplext projekt med många olika frågor att belysa och hantera. Sofie menar att området med Genetiska trädgården är vetenskapligt intressant och hon frågar sig om trädgården främst representerar ett kulturhistoriskt eller biologiskt intresse. Sofie berättar att frågor som diskuterats under processen är om Genetiska trädgården har så pass höga värden att en MKB borde ha behandlat även detta område. Sofie tycker att även trädgården besitter stora naturvärden, men detta är inte klassat enligt lagstiftning och en MKB behöver därför inte tas fram som behandlar dessa. Hon upplever att stor hänsyn har tagits till den biologiska mångfalden och att kommunen har lyssnat och reviderat mycket utifrån de synpunkter som inkommit, främst under samrådet.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia anser att bebyggelsen är en bra idé och att det är ett bra ställe att utveckla. Eftersom kommunen har som mål att utveckla Dag Hammarskjöldsstråket med bebyggelse följer projektet de intentionerna och Mia anser att man även skulle kunna bygga ännu högre och mer. Hon anser nämligen att det är bättre att bygga på åkern än i skogsområdena. Hon berättar dock att hon var skeptisk till projektet i början av processen eftersom de första skisserna inte tog tillräcklig hänsyn till den befintliga

⁴ Hans-Georg Wallentinus, Conec Konsulterande Ekologer, intervju den 8 maj 2014.

⁵ Albert Koistinen, Besqab Uppsala, intervju den 22 maj 2014.

mijöns värden.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg menar att det alltid är en process att gå igenom innan ett projekt blir verklighet och att denna har varit lång. Han tycker ändå att resultatet för detaljplanen blev hyfsat till slut.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert menar att Dag Hammarskjöldsstråket är ett stråk där Uppsala kan växa och att området norra Bäcklösa är intressant där möjlighet ges för en ny stadsdel. Albert tycker att det är positivt att marken nyttjas och han menar att det utmed stråket finns gott om ytor att exploatera. Han anser även att den nya länken i öst-västlig riktning, Gottsunda allé, är positiv för bostadsutvecklingen då goda kommunikationsmöjligheter skapas och attraktiviteten ökar. Området har även många andra kvaliteter, beskriver han, som Natura 2000-området och andra fina platser och goda möjligheter för rekreation. Albert tycker att de som exploaterar i början av planeringsprocessen hade en helt annan syn på bostadsutvecklingen i norra Bäcklösa än det förslag som nu är aktuellt. De ville uppnå karaktären av trädgårdsstad som de upplevde var mer anpassat till platsen. Istället har nu exploateringen ökat i skala och Albert anser därmed att attraktiviteten inte blir den samma, speciellt i detaljplaneområdets södra del.

Vad anser du har varit de största framgångarna inom projektet?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Processen har gått bra, berättar Sofie och hon är nöjd med att naturvärdena och parken getts större utrymme efter samrådet. Sofie berättar vidare att kommunen ville ha en större park från början men att det är alltid ett givande och tagande med de övriga involverade aktörerna. Sofie tycker också att det är bra att exploateringen blivit högre utmed Gottsunda allé. Hon tycker även att processen varit mycket lärorik och att denna typ av projekt är väldigt bra på det sättet.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia är nöjd med att hon tillsammans med sina kollegor inom naturfrågor fick fram sina tankar och sin vilja angående den sammanhängande parkdelen kring de gamla, stora ekarna i Genetiska trädgården. Det tog dock sin tid innan alla involverade gick med på detta, berättar hon. Mia är glad att man nu vill ta till vara på platsens resurser, och då menar hon främst ekmiljöerna.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Jämfört med utgångspunkten tycker Hans-Georg att det senaste resultat som framkommit är bra då mycket mer av Genetiska trädgården har sparats än tidigare. Detta var något Hans-Georg och kommunens ”natur-sida” framförallt drev.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert anser att en stor framgång för projektet var att kommunen gick med på att låta detaljplanen gå före det program som är på gång för hela Dag Hammarskjöldsstråket. En annan framgång anser Albert är att detaljplanen och anläggningen av Gottsunda allé är så bra synkroniserade i tid, vilket skapar goda möjligheter för bostadsutvecklingen.

Vad anser du har varit de största motgångarna/svårigheterna inom projektet?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

En svårighet har varit att få en förståelse hos dem som tyckt till om hur detaljplaneprocessen går till och vad man kan och inte kan göra i en detaljplan, anser Sofie. Hon berättar att det faktiskt är lagstiftningen som styr planarbetet och att det inte går att göra hur mycket som helst, även om man vill eller tycker det. Detta gjorde att vissa yttranden blev svåra att besvara. Kommunen följer lagstiftningen även om vissa personer tycker att vi skulle gjort på något annat sätt och t.ex. inkludera trädgården i planens MKB, berättar hon. Sofie anser även att det är svårt att behandla de stora dragen i landskapet, som arters spridningszoner- och korridorer, då detta ofta inte ges utrymme i planarbetet. Sofie beskriver också att ett problem kan vara att det är svårt att ta fram opartiska dokument.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia beskriver placeringen av bebyggelse och tomter så pass nära Natura

2000-området som den främsta svårigheten, speciellt i området kring poppelallén i planområdets västra del. Detta eftersom träden (som är skyddsvärda främst som döende eller döda) riskerar att falla över de planerade tomterna.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Processen har inte inneburit några direkta motgångar menar Hans-Georg. Han anser inte heller att projektet är speciellt kontroversiellt.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

En motgång anser Albert var när kommunen för snart ett år sedan stoppade etappen i norra Bäcklösa för att diskutera om bebyggelse över huvudtaget var möjlig i det läget (främst kring ekarna). Detta ledde till att processen stannade upp i cirka 6-7 månader. En annan svårighet anser han är den höga exploatering som nu är aktuell och som skiljer sig från den tanke Besqab och Akademiska hus hade som ingång i projektet.

Hur skulle du beskriva begreppet biologisk mångfald?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie vill beskriva begreppet som många olika arter på samma plats och att det gärna får vara ovanliga arter. Hon menar att biologisk mångfald kan vara problematiskt att hantera och att många arter faktiskt trivs även i mycket störda områden.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia hänvisar till de definitioner som finns skrivna om biologisk mångfald. Hon beskriver annars begreppet som variationen av arter, livsmiljöer och ekosystem. Hon kan tycka att begreppet till och från används slarvigt.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg beskriver biologisk mångfald som flera olika nivåer, men menar främst på art- och ekosystemnivå och inte på individnivå. Han hävdar att människor ibland kan ta lite väl hårt på den biologiska mångfalden och han menar att den inte går förlorad för att vi gör ett ingrepp på ett ställe.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert beskriver begreppet som en plats där djuren, människan och biologin kan samspela.

Hur upplever du att diskussionen förts kring områdets biologiska mångfald under planeringsprocessen?

Sofie Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie tycker att det varit en bra dialog, med kommunens "naturesida" och med andra engagerade personer. Hon menar att man hade kunnat göra mer, vilket man alltid kan. Sofie tycker att områdets biologiska mångfald har fått stort utrymme i diskussionen, kanske mycket beroende på att det

finns rödlistade arter i området. Hon menar att norra Bäcklösa är ett bra exempel på en detaljplan där biologisk mångfald varit en stor del i diskussionen och planprocessen. Sofie påpekar även att det tyvärr handlar mycket om ekonomi i planarbetet, vilket hon kan tycka är tråkigt.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia berättar att hon inte varit involverad kontinuerligt i processen men att hon i ett tidigt skede i arbetet promenerade med några andra involverade, t.ex. planhandläggare och exploatör, i planområdet och då diskuterades främst ekarna som trädgårdens största värde. Mia berättade då om hur pass långt från ekarnas stammar som man måste hålla sig för schaktning etc. och hon tycker att de lyssnade på detta men kanske inte till 100 procent till en början. Det tog därför lite tid innan man rättade till det.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg berättar att han inte varit involverad i alla skeden av processen och diskussionerna eftersom han arbetat som konsult åt exploatören. Han har därför ingen tydlig bild av hur diskussionen förts.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert menar att det mesta styrts utifrån de regelverk vi har och att det på något vis har fungerat som referens och utgångspunkt för dessa frågor. Han anser att man har uppfyllt det som krävs i projektet, utifrån de premisser och förutsättningar som funnits.

Vad, när det gäller den biologiska mångfalden, anser du har getts störst fokus (t.ex. Natura 2000, Genetiska trädgården, en art)?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun
Ovanliga och rödlistade arter, ekarna och björkarna, anser Sofie getts störst fokus.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun
Mia upplever att ekarna och även övriga träd i Genetiska trädgården har getts störst fokus. Vad det gäller biologisk mångfald tycker hon att det är just den centrala parken kring ekarna som diskuterats mest.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg tycker utan tvekan att Natura 2000-området getts störst fokus, och detta p.g.a. den rådande, starka lagstiftningen. I planens MKB kom man dock fram till att den planerade bebyggelsen inte innebär någon betydande miljöpåverkan, säger han.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Närheten till Natura 2000-området, parkens utbredning, och då främst den norra delen, och sedan diket i nordväst, beskriver han. Albert anser att alla dessa aspekter har hanterats på ett bra sätt i planen.

Hur upplever du att prioriteringarna har sett ut mellan bebyggelse och biologisk mångfald i projektet (generellt eller platsspecifikt)?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun
Sofie tycker det kan beskrivas som att bebyggelse prioriterades före biologisk mångfald och park i samrådsskedet, men efter samrådet fick sedan biologisk mångfald och parken mer plats i diskussionerna. Sofie påpekar svårigheterna att planera i en stad som Uppsala där kommunen faktiskt inte äger så mycket mark och där markägare och exploatörer vill bygga och detta prioriteras därför lätt. Förutsättningarna hade varit annorlunda om marken varit kommunal. Situationen har nu inneburit att många avvägningar har behövts göras, berättar hon.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun
Mia anser att den biologiska mångfalden har vunnit framgång i detaljplanen, i alla fall vad det gäller parken. Hon har tittat för lite på hur Natura 2000-området hanterats för att yttra sig om det, men hon påpekar igen att hon tycker bebyggelsen är placerad för nära skyddsområdet.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg menar att det alltid är svårt för samtliga inblandade att komma överrens och att exploatören alltid vill få till så mycket bebyggd mark för bostäder som möjligt. Han anser dock att i denna process samtliga ändå varit öppna för att diskutera olika lösningar.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert anser att båda aspekterna har hanterats rättvist i projektet, men han tycker nog ändå att den biologiska mångfalden har getts företräde. På gott och ont, säger han. Albert anser att detta främst gäller i planområdets norra del.

Hur upplever du att man i dagens stadsplanering ser på förhållandet mellan exploatering av bostäder i/i närheten av naturområden och bevarande av biologisk mångfald?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie anser att det har ändrats på senare tid och att det har skett ett grönt uppvaknande inom planeringen. Idag ges frågor kring natur och biologisk mångfald mer utrymme än tidigare, menar hon. Sofie tror att detta även kan bero på att vi idag exploaterar allt mer i eller nära sådana områden och att frågorna väcks av den anledningen. Sofie tycker att man har god kännedom och kunskap kring dessa frågor inom kommunen, men att det alltid är svårt och problematiskt när två värden som är motstående, som bygga och bevara, ska sammanvägas. Det innebär svåra avvägningar och det är svårt att uppnå något där alla är nöjda.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia anser att byggandet av bostäder är väldigt överordnat just nu, där hon tar upp området Ulleråker i Uppsala som exempel där flera tusen bostäder kan komma att byggas och naturvärden gå förlorade. Hon menar att biologisk mångfald väger lätt i kommunens prioriteringar

och står inte som ett ensamt argument. Dock anser hon att då Natura 2000-områden eller skyddade arter måste hanteras i projekt väger biologisk mångfald relativt tungt. Mia förklarar att för att nå fram med dessa frågor idag är det smidigast att istället prata om natur som socialt och rekreativt värdefullt och om attraktiva livsmiljöer för människor. Hon menar även att det inte finns så mycket skrivet kring biologisk mångfald under de senaste åren i kommunens mål, utan idag talar man mycket mer om hållbarhet ur alla aspekter, socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg berättar hur han uppfattar planeringen i Stockholm där han menar att hus byggs på i princip alla grönytor och för att på något sätt styra eller hindra detta har kommunen tagit beslut om områden som ska bevaras och värnas om, som t.ex. de gröna kilarna och korridorerna. Han menar att det är genomgående för många expansiva städer att grönyterna får stryka på foten.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert anser att man i dagens stadsplanering och bostadsutveckling gör rättvisa bedömningar kring exploatering och bevarande. Han tycker att biologisk mångfald får stor plats och hänsyn inom planeringen, och detta med all rätt. Albert menar att vi måste ha stor respekt för naturen och dess biologiska mångfald och han poängterar även att det inte alltid är bra med en hög exploatering utan att det är attraktiva miljöer som först och främst ska skapas.

Befolkningen i Uppsala växer vilket leder till ett stort bostadsbehov, samtidigt som vi även har ett behov av och ett ansvar att bevara grönområden och biologisk mångfald, hur anser du vi bör planera för att långsiktigt nå båda dessa mål?

Sofie Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie anser att man bör bygga tätare, på redan i anspråkstagande mark och integrerat med befintlig bebyggelse. Hon tycker att det är viktigt att vi får goda parker och grönområden integrerat i bostadsområdena och att man inte bör ”strössa” med bostäder och parker och sprida ut staden på jordbruksmark som gjorts tidigare. Sofie tror på mer innovativa och kreativa lösningar i framtiden, där t.ex. nya våningar kan byggas på äldre hus i större utsträckning och där man kan jobba mer med biologisk mångfald och grönska integrerat i bebyggelsen, som t.ex. gröna tak. Bygga bostäder och bevara och utveckla biologisk mångfald behöver inte gå emot varandra, menar hon.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia tycker att man måste bestämma sig för vad som är skyddsvärda områden och börja dra gränser där det är rimligt. Hon menar att det idag ofta är så att de naturområden som inte är skyddade sällan respekteras eller anses värdefulla. Hon nämner Kronparken i Ulleråker som ett exempel där ett stort område finns med unika gamla tallar, men som inte har något skydd och risken finns därför att det naggas i kanterna vid utveckling av ny bebyggelse. Hon betonar här att hon främst talar om natur ur ett socialt perspektiv. Mia tycker att Uppsala är en stad där det finns

många kunniga och engagerade människor som vill bevara natur och biologisk mångfald och att det alltid finns många åsikter kring detta. Vad det gäller biologisk mångfald menar hon även att kommunen har ett ansvar att bevara de naturtyper som är speciella för just Uppsala kommun, som t.ex. Kronparken med sin sandiga jord och sina stora, gamla tallar.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg tror att ”satellitstäder” kan komma att bli en framtida trend och lösning. Satellitstäder beskriver han som samhällen utanför den centrala staden som inte hänger ihop med denna utan fungerar relativt självständigt, som t.ex. Storvreta utanför Uppsala. Han menar att Uppsala redan är så pass ihopbyggt och om man bygger ut på åkermarken finns risken att staden ”försvinner” och blir allt för utspridd.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Albert tycker att det är viktigt att rätt förutsättningar ges i projekt och att kommunen har en uppfattning om vad som är bevarandevärt redan innan nya exploateringar planeras. Eftersom kommunen har planmonopol är det de som styr hur staden utvecklas, menar han. Albert anser även att det är viktigt att se till behovet av grönområden i förhållande till antal bostäder, så att det alltid finns tillräckligt med park- och naturområden för människor.

Hur tror du ett framtida Uppsala ser ut; vilka typer av områden/ marker kommer att bebyggas och vilka typer av områden/ marker kommer att bevaras?

Sofe Andersson Rosell, planhandläggare Uppsala kommun

Sofie tror att man i Uppsala kommer att bygga ännu mer och smartare i befintliga strukturer, ”infill-projekt”, där t.ex. nya våningar kan byggas på gamla hus. Hon hoppas på en utveckling där Uppsala inte behöver växa så mycket utanför den utpekade ”stadsväven” utan istället utvecklas tätare. Hon tror inte heller att det kommer byggas i parker i samma utsträckning, utan värdena som dessa områden besitter kommer att uppskattas ännu mer än vad de redan görs idag.

Mia Agvald-Jägborn, naturvårdshandläggare Uppsala kommun

Mia hoppas och tror att värdefulla områden som är karaktäristiska för Uppsala, som t.ex. åsen, kommer att bevaras. Hon tror att naturområden måste ha en funktion och ett värde för människor annars kommer de bli svåra att bevara. Vidare är hon bekymrad över dagens tveksamhet inför att bilda fler naturreservat där man idag inte vill låsa sig så mycket utan politiken vill vara mer flexibel i stadsutvecklingen. På samma sätt som man låser markanvändningen med bebyggelse så måste man kunna låsa den för bevarande och utveckling av grönområden när det behövs, säger Mia.

Hans-Georg Wallentinus, författare MKB

Hans-Georg tror att ”satellitstäder” kan bli en stark utveckling inom stadsplaneringen.

Albert Koistinen, Besqab Uppsala

Precis som kommunen anger i sin översiktliga planering, håller Albert med om att staden bör växa inåt, vilket han anser är möjligt till en viss gräns och i vissa delar. Han menar att en del stråk idag omges av lågt nyttjade ytor som troligtvis kommer att exploateras i framtiden. Han tror att vi kommer att få en stad där avstånden mellan byggnader och för gator blir mindre och Uppsala blir tätare.

ANALYS - INTERVJUER

Samtliga intervjupersoner är relativt nöjda med processen för detaljplanen norra Bäcklösa och gemensamt är även att de anser att det är bra mark att bebygga och positivt att bostäder byggs. Vad det gäller framgångar i projektet är både Sofie Andresson Rosell och Mia Agvald-Jägborn, samt Hans-Georg Wallentinus överens om att den främsta framgången varit att en större del av Genetiska trädgården kan bevaras. Albert Koistinen fokuserade däremot mer på själva planeringsprocessens framgångar där tidsplanen varit en viktig del. Svaren angående möjliga motgångar skiljer sig mer åt mellan intervjupersonerna. Här är min uppfattning att de utgår mycket från sin egen yrkesroll när de besvarar frågan och vad de själva brottas med för problematik utifrån perspektivet som t.ex. exploatör eller naturvårdshandläggare.

Hur pass delaktiga intervjupersonerna varit i planeringsprocessen verkar påverka svaren på frågan om hur diskussionen förts kring områdets biologiska mångfald. Sofie och Albert är överens om att naturmiljön med dess biologiska mångfald getts gott utrymme i planeringsdiskussionerna och de betonar även att det är regelverket som styr vad som ska hanteras. Vad som getts störst fokus gällande den biologiska mångfalden verkar ha upplevas något olika av aktörerna, vilket är intressant. Exempelvis anser Mia att trädgårdens ekar och olika träd diskuterats mest, medan Hans-Georg utan tvekan upplever att det varit Natura 2000-området. Troligtvis beror detta på vad de som yrkespersoner drivit för typ av frågor och möjligen även vad de personligen tycker är mest intressant och betydelsefullt.

En intressant slutsats anser jag även är svaren på frågan hur de upp-

lever att man i dagens stadsplanering ser på förhållandet mellan exploatering och bevarande. Här skiljer sig svaren åt mellan aktörerna. Exempelvis anser Sofie att natur och biologisk mångfald ges mer utrymme idag än tidigare i planeringen, medan Mia tycker att byggandet av bostäder är ett väldigt överordnat intresse just nu. Hon anser dock att i projekt där skyddade områden, som t.ex. Natura 2000-områden, eller skyddade arter måste hanteras ges detta direkt större utrymme i diskussionerna. Hans-Georg är inne på samma linje som Mia och anser att bostadsbyggandet är överordnat och att det ofta är grönytor som får stryka på foten. Däremot anser Albert, som Sofie, att biologisk mångfald ges stor plats i dagens planering. Jag tror att anledningen till att de svarar så pass olika beror på att de huvudfrågor de själva driver, som bebyggelseutveckling eller natur- och bevarandefrågor, anser de får för lite utrymme medan de upplever att "den andra sidan" får mer utrymme i diskussionerna.

Några gemensamma tankar finns hos intervjupersonerna kring hur man bör hantera en växande befolkning med ett ökat bostadsbehov tillsammans med ansvaret att bevara biologisk mångfald. Att bygga tätare på redan ianspråktagen mark och att kommunen mer tydligt tar beslut om vilka natur- och parkområden som är bevarandevärda, är några gemensamma åsikter. Intressant är att dessa svar även återkommer i frågan kring hur de tror ett framtida Uppsala ser ut. Detta kan tolkas som att diskussionen kring byggande och bevarande kan bli mycket aktuell i framtidens stadsplanering där ytor att bebygga väljs noggrant och med omsorg.

Diskussion

Arbetes syfte var att undersöka och utreda hur man i planeringsprocessen för detaljplanen norra Bäcklösa i Uppsala hanterar biologisk mångfald. Syftet var även att belysa hur diskussionen kring detta förs mellan olika involverade aktörer och förtydliga hur prioriteringar i frågan ser ut. Detta syfte uppfylldes genom att en granskning av plandokument för arbetets fallstudie norra Bäcklösa genomfördes, samt intervjuer med fyra involverade aktörer i den aktuella planeringsprocessen. Det resultat som presenteras i arbetet visar på hur biologisk mångfald hanteras i detta fall och hur olika yrkespersoner ser på diskussionen kring byggande av bostäder i förhållande till bevarande av biologisk mångfald. Nedan diskuteras arbetets använda metoder, dess resultat och övriga relevanta och betydelsefulla ämnen och funderingar som uppkommit under arbetets gång.

METODDISKUSSION

Den litteratur jag studerade inom ämnena biologisk mångfald, planeringsprocessen för bostäder samt hur diskussionen kring detta förs inom dagens stadsplanering, gav en god grund för det fortsatta arbetet. Litteraturen fungerade även som en utgångspunkt vid utformningen av granskningsmallen och de använda intervjufrågorna. Jag anser dock att litteraturen om diskussionen kring bevarande av natur och biologisk mångfald och byggande av bostäder hade kunnat utvidgats något, även om innehållet i boken *Bevara arter – till vilket pris?* sammansatt av Johansson (2005), var mycket intressant och var ett bra hjälpmedel för att visa på båda sidor av diskussionen. Mer och möjligtvis än mer aktuell litteratur kring detta hade dock varit önskvärt då ett av arbetets huvudsyften

var att belysa just denna diskussion och jag hade gärna velat utveckla denna del av arbetet. Jag tror även att en djupare studie kring detta hade varit till god hjälp vid utformningen av intervjufrågorna där diskussionen kring förhållandet mellan att bygga och bevara var en viktig del.

En av arbetets väsentligaste delar är den granskning av plandokumenten som genomfördes. Den litteratur som inledningsvis studerades var ett viktigt verktyg för att utforma den granskningsmall som användes där främst boken *Biologisk mångfald i Sverige*, av Bernes (2011), gav en god och övergripande information om vad biologisk mångfald betyder och vad som är betydelsefullt för att naturens alla delar ska kunna fortleva på ett hållbart sätt. I efterhand är jag i det stora hela nöjd med den använda granskningsmallen där själva utformningen och uppdelningen av granskningsfrågor inspirerades mycket från rapporten *Hur behandlas biologisk mångfald i MKB?*, av de Jong, Oscarsson och Lundmark (2004). Det hade varit intressant att studera fler liknande arbeten och granskningsmallar för att se en variation av hur de kan utformas och hur frågorna kan ställas för att få ut så mycket som möjligt av metoden. Jag anser även att en del omarbetning och utveckling av mallen hade varit positivt för arbetet och dess resultat. Exempelvis kan den gröna och gula färgskala som användes med *tydligt* till *otydligt*, vara svår att definiera innebörden av och använda på ett objektivt sätt. Jag anser även att det varit intressant att formulera fler frågor där projektets plankarta hade behövts studeras, då detta dokument nu tyvärr hamnade något i skymundan. Mycket av resultatet som framkom genom granskningen är även mina egna tolkningar och därmed en subjektiv bedömning av dokumenten. Jag tror dock att detta är omöjligt att undvika vid denna typ av metod, men det

betyder självklart att resultatet delvis hade varit annorlunda om en annan person utfört granskningen. I och med att jag valde att endast studera en detaljplan kan även det medföra att möjligheten att relatera resultatet till andra liknande projekt kan vara problematisk. Detta hade kunnat stärkas om en granskning genomförts av flera detaljplaner. Samtidigt gav detta en möjlighet för en djupgående och mer noggrann studie av just detta bostadsprojekt.

En annan viktig del och metod i arbetet är de fyra intervjuer som genomfördes med aktörer som är involverade i planeringsarbetet av norra Bäcklösa. Detta var otroligt givande och tillförde mycket intressant information till arbetet. Jag anser att de personer som valdes ut var relevanta och representerar olika sidor av dagens stadsplanering med planhandläggare, exploatör, naturvårdshandläggare och konsulterande ekolog. Dock hade jag gärna velat intervjua fler relevanta personer i planeringsprocessen, som politiker och handläggare vid Länsstyrelsen. Tyvärr ville dessa inte ställa upp. Att semistrukturerade intervjuer valdes som metod var en förutsättning för att kunna belysa och jämföra olika aktörers syn på detaljplanen norra Bäcklösa och på förhållandet mellan bevarande av biologisk mångfald och exploatering av mark för nya bostäder. En svårighet med intervjuerna kan vara att personerna uttryckte personliga åsikter vilket blandas med deras yrkeskunskap. Detta kan påverka arbetets validitet. Jag bedömer ändå att personerna hade ett professionellt förhållningssätt vid intervjuerna och jag anser därför tillförlitligheten som hög. Det ska även påpekas av frågorna som ställdes var formulerade för att uppmuntra reflektion och därmed personliga åsikter. Jag anser även att det är just det som lett till att intervjuerna blev

intressanta. Frågorna formulerades dessutom på ett sätt som gav givande och jämförbara svar, men hade självklart kunnat utvecklas vidare och möjligen relateras till granskningsmallen på ett tydligare sätt.

De metoder jag använt ledde fram till ett användbart och intressant resultat, vilket jag anser betyder att arbetsmetoderna varit lyckade. Det resultat jag fått fram stämmer även relativt väl överrens med det jag förväntat mig. Att detaljplanen norra Bäcklösa är en pågående planprocess har både varit positivt och försvårat arbetet något. Det innebär att projektet är mycket dagsaktuellt, vilket är positivt för arbetets validitet. Samtidigt har det medfört en del problem med att exempelvis få personer att vilja ställa upp för intervju då detaljplanen är i ett känsligt läge. Det innebär även att de dokument jag granskat och de svar jag fått fram genom mina intervjuer, är fakta och information kan komma att förändras i det vidare arbetet och planeringen av norra Bäcklösa. I och med att det är en pågående process medför det även möjligheten att detaljplanen inte vinner laga kraft och området inte blir byggt. Jag förmodar inte att mitt resultat blir mindre intressant för det, men det sätter arbetet i ett annat perspektiv.

RESULTATDISKUSSION

Ebenhard (2008) menar att viss stads- och bostadsutveckling leder till en störning och fragmentering av växters och djurs livsmiljöer och spridningsmöjligheter, vilket i värsta fall kan leda till att arter helt dör ut. Om detta riskeras att hända vid utvecklingen av norra Bäcklösa kan jag inte svara på genom detta arbete. Mycket hänsyn har tagits till den biologiska mångfalden vid planeringen av det nya bostadsområdet, dock anser

jag att det resultat jag presenterar i detta arbete visar på en del brister i planeringen och att svårigheter finns vid samordning av de viktiga intressena. De många ändringar som gjorts av förslaget under planeringsprocessen, där just förhållningssättet till naturvärdena varit omdiskuterat, visar på att det kan vara problematiskt att planera ny bebyggelse i eller i anslutning till naturområden. Så frågorna från min inledning kvarstår, ska bevarandet av arter förhindra att bostäder byggs? Och, till vilket pris ska vi bevara den biologiska mångfalden och till vilket pris ska vi offra den? Dessa är frågor jag burit med mig genom arbetets gång och enligt min åsikt och utifrån mina genomförda intervjuer kan jag säga att svaret på den första frågan är nej. Nej, bevarandet av arter får inte förhindra att bostäder byggs, i alla fall inte överallt. Precis som Engström (2005) menar jag att stadsplaneringen inte får styras av ett särintresse utan att alla intressen och den sociala, ekonomiska och ekologiska hållbarheten ska planeras som en helhet. Dock kan det på vissa platser vara så att bevarandet av en eller flera arter ska få förhindra att bostäder byggs. Men detta är en avvägning som måste göras från fall till fall och det är just därför det är viktigt att ordentligt studera området med dess biologiska värden, samband och relation till landskapet i stort, för att förstå om just denna plats mångfald är värd att bevara till varje pris, eller om den kan riskera att delvis offras. I resultatet från mina genomförda intervjuerna framkommer dock viljan att för varje nytt projekt planera på ett så bra sätt som möjligt för både naturens mångfald och människans bostäder, och att alltså inte välja det ena eller det andra.

Resultatet från min granskning av plankarta, planbeskrivning och MKB för norra Bäcklösa visar på både ett gott hänsynstagande till den

biologiska mångfalden i området, liksom på ett delvis problematiskt förhållningssätt till denna. Jag tycker att det är positivt att naturfrågorna ges stort utrymme i dokumenten och till viss del är mycket noggrant beskrivna. Dock är det som hanteras mycket fokuserat på enskilda arter och främst de rödlistade arterna i Natura 2000-området Bäcklösa. Självklart är det betydelsefullt att beskriva dessa, men jag anser att det saknas ett mer övergripande förhållningssätt. Redogörelsen för dessa arters större spridningsmönster och möjliga närliggande livsmiljöer är nämligen näst intill obefintlig. Sambandet mellan Natura 2000-området och Genetiska trädgården hanteras vagt där man endast talar om gränzonen mellan dessa områden, men inte om hur de är relaterade till varandra i stort. Genom mina genomförda intervjuer har jag dock förstått att det inte alltid finns stöd i lagstiftningen, eller pengar, resurser och tid i planeringen för att studera och redogöra för det större landskapsperspektivet. Jag anser ändå att det är problematiskt att man inom planeringen tittar så pass snävt på det område som ska bebyggas. Samma sak gäller de naturskyddsområden som finns i och kring våra städer, som i detta fall Natura 2000-området. Där menar Iwarsson⁶ att dessa inte får ses som isolerade öar utan att hänsyn måste tas till de stora systemen med arters spridningsvägar och korridorer till omkringliggande miljöer. Detta understöds av Borgström, Cousins och Lindborg (2011) som menar att naturskyddsområden i städer ofta blir till isolerade öar på grund av den fragmentering stadsutvecklingen innebär, när de istället borde integreras som en del av stadsmiljön. Jag tror att det möjligen går bra att planera med detta snäva perspektiv en tid, men om man ser projektet med en mer framtidsorienterad syn, finns risken att områden byggs

⁶ Mattias Iwarsson, CBM, samtal den 23 april 2014.

och naturområden sparas utan att fungera som en hållbar gemensam helhet. Trots att denna typ av planering täcks in i det översiktliga planarbetet, tror jag att det är fördelaktigt med ett landskapsperspektiv som en mer aktiv del även i detaljplanearbetet. Som visas i arbetet kommer området kring norra Bäcklösa utvecklas med mycket ny bebyggelse fram till år 2030 (Uppsala kommun 2010). Detta gör det ännu viktigare att de naturområden som sparas innehåller fungerande livsmiljöer för dess arter och inte fragmenteras för mycket. En expanderande stad innebär inte heller endast mer bebyggelse och infrastruktur utan även fler människor och ett ökat slitage på kvarstående natur- och parkområden. Från de intervjuer jag genomfört har jag förstått att man inom dagens stadsplanering är väl medveten om detta och grönområden värderas högt inom Uppsala kommun. Trots det tror jag att detta måste fortsätta att poängteras och belysas i och med Uppsalas snabba tillväxt med en förväntad befolkningsökning på 40 000 personer och 20 000 nya bostäder till år 2030 (Uppsala kommun 2010).

Ett annat intressant fynd ur det presenterade resultatet är hur bebyggelsen motiveras i dokumenten. I planens MKB kan t.ex. följande läsas ”Redan idag finns verksamheter i Natura-objektets omgivning. Det oaktat finns de arter som nämns i beskrivningen av objektet (främst cinnoberbagge) kvar inom detta” (Wallentinus 2014, s. 2). Jag tvivlar inte på att detta stämmer, men jag tycker att det är problematiskt att bebyggelsen i norra Bäcklösa motiveras med stöd i andra närliggande projekt. Att arterna finns kvar i området nu betyder inte att denna utveckling inte påverkar dem så pass mycket att de riskerar att försvinna senare. Jag anser att man missar ett ”många bäckar små-resonemang” och jag tror att man till slut kommer nå den gräns

för vad vissa arter klarar av gällande förändringar och påfrestningar. Då går det inte längre att motivera utvecklingen med att det gick bra förra gången.

De fyra intervjuer jag genomförde har lett fram till ett mycket tänkvärt resultat och hjälpt mig att besvara min andra frågeställning. Det jag finner som en av de mest intressanta slutsatserna är intervjupersonernas svar på frågan hur de upplever att man i dagens stadsplanering ser på förhållandet mellan exploatering och bevarande. Här skiljer sig svaren åt där t.ex. planhandläggaren vid Uppsala kommun, Sofie Andersson Rosell⁷, menar att ett grönt uppvaknande har skett inom planeringen på senare tid och att idag ges frågor kring natur och biologisk mångfald mer utrymme än tidigare. Även Albert Koistinen⁸, exploatör vid Besqab i Uppsala, tycker att biologisk mångfald ges stor plats och hänsyn inom planeringen. Däremot menar Mia Agvald-Jägborn⁹, naturvårdshandläggare vid Uppsala kommun, att byggandet av bostäder är väldigt överordnat just nu och att biologisk mångfald väger lätt i kommunens prioriteringar. Möjligen beror de skilda svaren på personernas yrkesområden och att de upplever att deras egna huvudfrågor ges mindre utrymme än andra. Frågan är om de skilda svaren är ett problem när dessa aktörer ska samordna och gemensamt planera nya bostadsområden. Jag tror inte det, utan jag anser att detta istället kan driva de båda sidorna av planprocessen till ännu bättre resultat. Om samtliga istället hade upplevt att naturfrågor ges tillräckligt utrymme i planeringsdiskussionerna, eller vice versa, finns risken att de nöjer sig och diskussionerna tappar sin drivkraft. För att vi ska kunna nå en stadsutveckling där natur och biologisk mångfald fungerar tillsammans med människan och bebyggelsen

⁷ Sofie Andersson Rosell, Uppsala kommun, intervju den 7 maj 2014.

⁸ Albert Koistinen, Besqab Uppsala, intervju den 22 maj 2014.

⁹ Mia Agvald-Jägborn, Uppsala kommun, intervju den 15 maj 2014.

tror jag det måste finnas aktörer som hela tiden driver sina frågor och kanske görs detta bäst när de inte riktigt är nöjda med det utrymme dessa ges i planeringsdiskussionerna.

När det gäller intervjufrågan om hur de involverade aktörerna anser att prioriteringarna sett ut mellan bebyggelse och biologisk mångfald vid planeringen av området, så verkar detta ha varierat under projektets långa process. Tydligt är att det innan och under samrådet var bebyggelsen det som prioriterades över den biologiska mångfalden. I det senaste förslaget som presenterades under granskningen kan man istället beskriva det som tvärt om. Detta visar på att kommunen tagit åt sig av de yttranden och möjligen också av den debatt som pågått kring projektet. Hans-Georg Wallentinus¹⁰, författare till planens MKB, menar dock att det alltid är svårt för samtliga inblandade att komma överrens och att exploatören alltid vill få till så mycket bebyggd mark för bostäder som möjligt. Däremot upplever just exploatören, Albert Koistinen¹¹, att den biologiska mångfalden ändå har getts företräde. Även här kanske aktörernas olika uppfattning kan driva de båda sidorna av planeringsprocessen till ett ännu bättre resultat.

Något som också är intressant i planeringsprocessen för norra Bäcklösa är att den MKB som tagits fram är författad av en konsult i uppdrag av exploatören Besqab och precis som Hans-Georg Wallentinus hävdar så är Besqabs främsta intresse att bygga bostäder. Jag tror att denna situation ofrånkomligt påverkar innehållet och motiveringarna till bebyggelsen i texten och det är därmed svårt att hävda att dokumentet är opartiskt och neutralt. Denna situation, där en konsult tar fram en MKB, är dock vanlig i det svenska planarbetet.

¹⁰ Hans-Georg Wallentinus, Conec Konsulterande Ekologer, intervju den 8 maj 2014.

¹¹ Albert Koistinen, Besqab Uppsala, intervju den 22 maj 2014.

Det resultat jag presenterar i detta arbete är som tidigare nämnts inte representativt för hur en planeringsprocess ser ut eller hur biologisk mångfald hanteras vid utveckling av nya bostäder, eftersom endast en detaljplan och process har studerats. Dock tror jag att mitt resultat och de slutsatser jag kommit fram till kan relateras till andra projekt då likande diskussioner och svårigheter att sammanväga olika intressen troligen uppstår i många andra planprocesser.

TILL SIST

Innan jag började med detta arbete var jag medveten om att detaljplanering inte är enkelt och att det är många olika intressen och viljor som ska samordnas. Dock har jag insett, främst utifrån de intervjuer jag genomfört, att det är än mer komplext än jag tidigare trott. Vid planering av ett nytt bostadsområde är det dels många involverade aktörer som kan ha olika viljor och mål, många olika värden på platsen som ska vägas mot varandra och även personer utifrån som tycker till om hur området och förslaget ska se ut. I och med det läge vi står inför idag, där städer växer och ofrånkomligt påverkar naturområden och biologisk mångfald, är det viktigt att alla aktörer i planeringsprocessen ser planområdet i ett större perspektiv och med en framtidsorienterad syn, så att goda livsmiljöer skapas för alla; människor, djur och växter. Detta är allas ansvar och samtliga måste vara beredda att kompromissa och frånga sina egna inledande idéer.

Nya frågeställningar som väckts under arbetets gång behandlar främst hur biologisk mångfald bör hanteras vid planering av nya bostadsområden. Alltså om en mall eller checklista skulle kunna utformas

så att alla delar och aspekter av mångfalden täcks in? Det skulle även vara intressant att genomföra en mer omfattande studie av hur biologisk mångfald hanteras i planeringsprocesser där fler detaljplaner undersöks och planeringsprocesserna därmed kan jämföras.

Jag hoppas att jag genom detta arbete har visat på vikten och behovet av både ett bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och av nya bostäder. Jag hoppas även att arbetet kan hjälpa till att förtydliga för aktörer inom stadsplanering hur de andra runt bordet upplever att diskussionerna förs och möjligen underlätta i framtida dialoger mellan intressenter och när prioriteringar är nödvändiga.

Källor

Almsted, M. & Emanuelsson, U. (2005). Naturen i staden - skyltfönster för arter. I Johansson, B. (red.) *Bevara arter - till vilket pris?* Stockholm: Formas, ss. 183-190.

ArtDatabanken (2010). *Sök rödlistade arter i Sverige, cinnoberbagge*. <http://www.artfakta.se/GetSpecies.aspx?SearchType=Advanced> [20140523]

ArtDatabanken (2011). *Sammanfattande resultat*. <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/rodlistan/sammanfattande-resultat/> [20140325]

ArtDatabanken (2013). *Rödlistan*. <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/rodlistan/> [20140325]

ArtDatabanken (2014). *Vanliga frågor och svar, rödlistan*. <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/rodlistan/vanliga-fragor-och-svar1/> [20140325]

Bernes, C. (2011). *Biologisk mångfald i Sverige*. Stockholm: Naturvårdsverket.

Bodegård, J. (2005). Miljardsatsning på bevarande av biologisk mångfald. I Johansson, B. (red.) *Bevara arter - till vilket pris?* Stockholm: Formas, ss. 21-28.

Borgström, S., Cousins, S.A.O. & Lindborg, R. (2011). Outside the

boundary – Land use changes in the surroundings of urban natur reserves. *Applied Geography*, (32), ss. 350-359. http://ac.els-cdn.com/S0143622811001287/1-s2.0-S0143622811001287-main.pdf?_tid=56a7e2-88e3-11e3-b91e-00000aabb0f26&acdnat=1390999754_0bbe4cf-6225c480aa3cae07776a8ce0b [20140129]

Boverket (2012a). *Vad är en detaljplan*. <http://www.boverket.se/Vagledning-ningar/PBL-kunskapsbanken/Detaljplanering/Detaljplaneinstrumentet/Vad-ar-detaljplan1/> [20140331]

Boverket (2012b). *Detaljplaneprocessen*. <http://www.boverket.se/Vagledning-ningar/PBL-kunskapsbanken/Detaljplanering/Detaljplaneprocessen/> [20140331]

Boverket (2012c). *Program till detaljplan*. <http://www.boverket.se/Vagledning-ningar/PBL-kunskapsbanken/Detaljplanering/Detaljplaneprocessen/Program-till-detaljplan/> [20140331]

Boverket (2014). *Detaljplanekravet*. <http://www.boverket.se/Vagledning-ar/PBL-kunskapsbanken/Detaljplanering/Detaljplaneinstrumentet/Krav-pa-att-uppratta-detaljplan/> [20140331]

Boverket (u.å.). *Vad är en översiktsplan?* <http://www.boverket.se/Kontakta-oss/Fragor-och-svar/Plan--och-bygglagen-PBL1/Oversiktsplanering-och-regionplanering/Vad-ar-en-oversiktsplan-/> [20140331]

Convention on Biological Diversity (1993). *Article 2. Use of terms*. <http://www.cbd.int/convention/articles/default.shtml?a=cbd-02> [20140123]

de Jong, J., Oscarsson, A. & Lundmark, G. (2004). *Hur behandlas biologisk mångfald i MKB?* <http://www.slu.se/Global/externwebben/centrum-bildningar-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald/Dokument/publikationer-cbm/cbm-skriftserie/cbm-skriftserie-11-biologisk-mangfald-i-mkb.pdf> [20140122]

Ebenhard, T. (2008). Hoten mot mångfalden. *Biodiverse*, (4), s. 14.

Ebenman, B. (2007). Komplexa ekosystem är mer robusta. I Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet (red.) *Biologisk mångfald, resultat från trettio forskningsprojekt*, ss. 35-36. http://www.formas.se/PageFiles/5927/Biologisk_mangfald_2007_low.pdf [20140130]

Elmqvist, T. & Norberg, J. (2005). Klimatförändringar ritar om utbredningskartan. I Johansson, B. (red.) *Bevara arter - till vilket pris?* Stockholm: Formas, ss. 29-37.

Engström, C-J. (2005). "En hållbar stadsutveckling får inte styras av särintressen". I Johansson, B. (red.) *Bevara arter - till vilket pris?* Stockholm: Formas, ss. 229-235.

Forskningsrådet Formas och Vetenskapsrådet (2007). *Biologisk mångfald, resultat från trettio forskningsprojekt*. <http://www.formas.se/PageFiles/5927/>

[Biologisk_mangfald_2007_low.pdf](#) [20140130]

Gardfjell, M. & Iwarsson, M. (2013). Rädda Genetiska trädgården. *UNT*, 3 mars. <http://www.unt.se/asikt/debatt/radda-genetiska-tradgarden-2302072.aspx> [20140410]

Helldin, J-O. (2007). Biologisk mångfald i samhällsplaneringen. *Biodiverse*, (2), s. 12. <http://www.biodiverse.se/articles/biologisk-mangfald-i-samhallsplaneringen> [20140428]

Johansson, S. (2000). Mitt i mångfalden. I Naturvårdsverket (red.) *Livets väv, om den biologiska mångfaldens betydelse*, ss. 189-196. Stockholm: Naturvårdsverkets förlag.

Johansson, B. (2005). *Bevara arter – till vilket pris?* Stockholm: Formas.

Jonsell, B. (2007). Svensk botanisk forskning under 1900-talet. *Svensk botanisk tidskrift*, (101) 1, ss. 19-54. E-mail 20140116 <Mattias.Iwarsson@slu.se>

Kvalitativ metod (u.å). *Intervjuer*. <http://kvalitativmetod.webs.com/intervjuer.htm> [20140813]

Lindholm, B., Ottosson, H. & Johnsson, M. (2013). Bevara Genetiska trädgården genom att bygga stad. *UNT*, 24 april. <http://www.unt.se/asikt/debatt/bevara-genetiska-tradgarden-genom-att-bygga>

ga-stad-2392565.aspx [20140410]

Lindqvist, O. (2014). Gör besökspark av Genetiska trädgården. *UNT*, 23 april. <http://unt.se/uppland/uppsala/gor-besokspark-av-genetiska-trad-garden-3100802.aspx> [20140821]

Länsstyrelsen Uppsala län (2009). *Bevarandeplan för Natura 2000-område Bäcklösa SE0210291*. <http://www.lansstyrelsen.se/uppsala/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/natura-2000/lanets-natura-2000-omraden/uppsala/backlosa/bevarandeplan-backlosa.pdf> [20140409]

Länsstyrelsen Uppsala län (u.å.a). *Bäcklösa*. <http://www.lansstyrelsen.se/uppsala/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Natura-2000/lanets-natura-2000-omraden/uppsala/Pages/backlosa.aspx> [20140409]

Länsstyrelsen Uppsala län (u.å.b). *Uppsala kommun*. <http://www.lansstyrelsen.se/uppsala/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/Natura-2000/lanets-natura-2000-omraden/uppsala/Pages/default.aspx> [20140409]

Manktelow, S. (2013). Utred bygge vid Bäcklösa bättre. *UNT*, 22 mars. <http://www.unt.se/debatt/insandare/utred-bygge-vid-backlosa-battre-2339640.aspx> [20140410]

Michanek, G. & Westerberg, C. (2012). *Den svenska miljörätten*. Uppsala: Iustus Förlag.

Naturvårdsverket (2012a). *Sammanställd information om Ekosystemtjänster*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Regeringsuppdrag/Redovisade-2012/Ekosystem-och-ekosystemtjanster/> [20140319]

Naturvårdsverket (2012b). *Miljömål, Ett rikt växt- och djurliv*. <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/16-Ett-rikt-vaxt--och-djurliv/> [20140327]

Naturvårdsverket (2012c). *Miljömål, preciseringar av Ett rikt växt- och djurliv*. <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/16-Ett-rikt-vaxt--och-djurliv/Preciseringar-av-Ett-rikt-vaxt--och-djurliv/> [20140327]

Naturvårdsverket (2012d). *Skyddad natur, kartverktyg, Bäcklösa*. <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/> [20140410]

Naturvårdsverket (2013a). *Främmande arter - Hot mot biologisk mångfald*. <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Frammande-arter/Frammande-arter-hot-mot-biologisk-mangfald/> [20140325]

Naturvårdsverket (2013b). *Ett rikt växt- och djurliv*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljokvalitetsmalen/Ett-rikt-vaxt--och-djurliv/> [20140325]

Naturvårdsverket (2013c). *Nu är naturens hälsokontroll genomförd*. <http://www.naturvardsverket.se/Nyheter-och-pessmeddelanden/Pressarkiv/Nyheter-och-pessmeddelanden-2013/Naturens-halsokontroll-genom->

ford/ [20140325]

Naturvårdsverket (2013d). *CBD – Konventionen om biologisk mångfald*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Konventionen-om-mangfald/> [20140123]

Naturvårdsverket (2013e). *Sveriges arbete inom konventionen om biologisk mångfald*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/Internationellt-miljoarbete/miljokonventioner/Konventionen-om-mangfald/Sveriges-arbete/> [20140123]

Naturvårdsverket (2014a). *Biologisk mångfald*. <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Biologisk-mangfald/> [20140325]

Naturvårdsverket (2014b). *Natura 2000*. <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Naturvard/Skydd-av-natur/Natura-2000/> [20140327]

Naturvårdsverket (2014c). *Miljömål, Ett rikt växt- och djurliv, uppföljning 2014*. <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/16-Ett-rikt-vaxt--och-djurliv/Nar-vi-miljokvalitetsmalet/> [20140327]

Programmet för odlad mångfald (u.å.). *POM, programmet för odlad mångfald*. http://www.pom.info/publ/POM%2008_low.pdf [20140328]

Nyström, J. (2003). *Planeringens grunder, en översikt*. Lund: Studentlitteratur AB.

Schantz, P. (2005). Kris, kreativitet och kunskap - om konstruktiva konflikter. I Johansson, B. (red.) *Bevara arter - till vilket pris?* Stockholm: Formas, ss. 221-228.

Schultz, M. & Moberg, F. (2010). Ekosystem är vår hemförsäkring. *Biodiverse*, (2), ss. 4-5.

SFS 2010:900. *Plan- och bygglagen*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1998:905. *Förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1998:808. *Miljöbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Statistiska centralbyrån (2013a). *Världens städer växer allt snabbare*. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Varldens-stader-vaxer-allt-snabbare/ [20140331]

Statistiska centralbyrån (2013b). *Störst tillväxt utanför gamla stadskärnor*. http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Storst-tillvaxt-utan-for-gamla-stadskarnor/ [20140331]

Statistiska centralbyrån (2014). *Rejäl ökning av bostadsbyggandet under 2013*.

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Boende-byggande-och-bebyggelse/Bostadsbyggande-och-ombyggnad/Nybyggnad-av-bostader/5595/5602/Behallare-for-Press/370334/ [20140331]

Sveriges Lantbruksuniversitet (u.å.). *Genetiska trädgården*. Uppsala: SLU.

Sveriges riksdag (2014). *Miljöbalk (1998:808)*. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/_sfs-1998-808/ [20140327]

Svt Nyheter (u.å.). *Engelska skolan i Uppsala*. http://pejl.svt.se/skola/uppsala/uppsala/0380026_engelska-skolan-i-uppsala/ [20140411]

TB Exploatering (u.å.). *Välkommen till TB Exploatering*. <http://tbexploatering.se/> [20140609]

Uppsala kommun (2010). *Översiktsplan 2010 för Uppsala kommun, kap. 1-3*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Oversiktsplan/Oversiktsplan_2010/op_kap1_3_2010.pdf [20140408]

Uppsala kommun (2013a). *Detaljplan för Bäcklösa*. <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/Pagaende-samrad-och-granskning/Backlosa/> [20140410]

Uppsala kommun (2013b). *Planbeskrivning, Detaljplan för Bäcklösa*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Utbildning/Ingela_Persson/

Backlosa/planbeskrivning.pdf [20140410]

Uppsala kommun (2013c). *Samrådsredogörelse, Detaljplan för Bäcklösa*. E-mail 20140324 <sofie.andersson-rosell@upsala.se>

Uppsala kommun (2014a). *Stadsplanering*. <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Stadsutveckling--planering/> [20140408]

Uppsala kommun (2014b). *Planbeskrivning, Detaljplan för norra Bäcklösa*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Stadsplanering/Samrad_och_Granskning/Norra_Backlosa/Planbeskrivning_granskning.pdf [20140410]

Uppsala kommun (2014c). *Pågående gatuarbeten*. <http://www.uppsala.se/sv/Boendemiljotrafik/Trafik--gator/Gatuarbeten/> [20140410]

Uppsala kommun (2014d). *Samrådsredogörelse, Detaljplan för norra Bäcklösa*. E-mail 20140324 <sofie.andersson-rosell@upsala.se>

Uppsala kommun (2014e). *Beslut om 100 byggrätter vid Gottsunda allé*. <http://www.uppsala.se/sv/Kommunpolitik/Press/Pressmeddelanden/Beslut-om-100-byggratter-vid-Gottsunda-Alle/> [20140520]

Uppsala kommun vård & bildning (2014). *Omtanken*. <http://vardochbildning.uppsala.se/Vard/Anhorigvard1111/Anhorigvard111/Omtanken/> [20140617]

VIÖS AB (2013). *Granskning Gatusektion för byggnation vid befintliga björkar*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Stadsplanering/Samrad_och_Granskning/Norra_Backlosa/Skotselplan_bilaga2.pdf [20140408]

Wallentinus, H-G. (2014). *MKB enligt Plan- och bygglagen av förslag till detaljplan vid Bäcklösa*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Stadsplanering/Samrad_och_Granskning/Norra_Backlosa/Miljokonsekvensbeskrivning.pdf [20140410]

BILDER OCH KARTOR

Bilder

Framsida. White arkitekter (2014). *Illustration för detaljplanen norra Bäcklösa*. I *Planbeskrivning, Detaljplan för norra Bäcklösa*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Stadsplanering/Samrad_och_Granskning/Norra_Backlosa/Planbeskrivning_granskning.pdf [20140410]

Bild 1, s. 22. Foto av författaren.

Bild 2, s. 28. Dan Hansson (2014). *Förtätad stad kan ge klimatkris* [fotografi]. http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/fortad-stad-kan-ge-klimatkris_3651568.svd [20140820]

Bild 3-7, s. 33-36. Foton av författaren.

Bild 8, s. 37. Pär Eriksson (u.å). *Cinnoberbagge, Upplands landskapsinsekt* [fotografi]. http://www.upplandsstiftelsen.se/hotade-arter/aspskalbaggar__808 [20140616]

Bild 9, s. 37. Foto av författaren.

Bild 10, s. 37. Juha Loenberg (2014). *Grön sköldmossa* [fotografi]. <http://fotojuhaloenberg.wordpress.com/mossor-och-lavar/gron-skoldmossa/> [20140613]

Bild 11, s. 44. Foto av författaren.

Kartor

Karta 1, s. 29. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (u.å). *Bakgrundskarta*. <http://kartan.uppsala.se> [20140730]

Karta 2, s. 30. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (u.å). *Bakgrundskarta*. <http://kartan.uppsala.se> [20140730]

Karta 3, s. 31. Kartillustration av författaren. Kartunderlag:

© Lantmäteriet i2012/901. *Uppsala J133-11I7a54 Ekonomiska kartan 1952*. http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/show.html?showmap=true&archive=RAK&sd_base=rak2&sd_ktun=52414b-5f4a3133332d31314937613534&archive=RAK [20140730], och *Ultuna J133-11I6a54 Ekonomiska kartan 1952*. http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/show.html?showmap=true&archive=RAK&sd_base=rak2&sd_ktun=52414b5f4a3133332d31314936613534&archive=RAK [20140730]

Karta 4, s. 32. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (u.å). *Bakgrundskarta*. <http://kartan.uppsala.se> [20140730]

Karta 5, s. 32. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (2014f). *Bakgrundskarta, pågående detal-*

jplaner, pågående program. <http://kartan.uppsala.se> [20140730], och Uppsala kommun (2010). *Översiktsplan 2010 för Uppsala kommun, kap. 1-3*. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Oversiktsplan/Oversiktsplan_2010/op_kap1_3_2010.pdf [20140408]

Karta 6, s. 34. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (2014b). *Planbeskrivning, Detaljplan för norra Bäcklösa*, s. 5. http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Bostad_o_byggande/Stadsplanering/Samrad_och_Granskning/Norra_Backlosa/Planbeskrivning_granskning.pdf [20140410]

Karta 7, s. 38. Uppsala kommun (2014g). *Plankarta, Detaljplan för norra Bäcklösa, granskning*. E-mail 20140731 <sofie.andersson-rosell@upsala.se>

Karta 8, s. 39. Kartillustration av författaren.

Kartunderlag: Uppsala kommun (2014f). *Bakgrundskarta, pågående detaljplaner, pågående program*. <http://kartan.uppsala.se> [20140730]

Karta 9, s. 42. Uppsala kommun (2013d). *Plankarta, Detaljplan för Bäcklösa, samråd*. E-mail 20140731 <sofie.andersson-rosell@upsala.se>

Karta 10, s. 42. Uppsala kommun (2014g). *Plankarta, Detaljplan för norra Bäcklösa, granskning*. E-mail 20140731 <sofie.andersson-rosell@upsala.se>